

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

На правах рукопису

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Виконала:

Колесник Аліна Олександрівна
62-1МДО групи
факультету дошкільної освіти

Науковий керівник:

Аторіна Вікторія Миколаївна
доктор філософії, доцент

Глухів – 2025

АНОТАЦІЯ

Колесник А.О. Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2025. 110 с.

У кваліфікаційній роботі подано результати теоретичного дослідження проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності. Розглянуто сутність та структуру мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Проаналізовано зміст понять «компетентність», «мистецько-творча компетентність». Визначено проєктну діяльність як ефективний засіб формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Запропоновано систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Розроблено методику діагностики рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Виділено критерії, показники та рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Ключові слова: компетентність, мистецько-творча компетентність, мистецько-творча компетентність дітей старшого дошкільного віку, проєктна діяльність, діти старшого дошкільного віку.

SUMMARY

Kolesnik A.O. Formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age by means of project activities. Master's thesis for the degree "Master" in the specialty 012 Preschool Education. Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko, 2025. 110 p.

In the qualification work, the results of a theoretical study of the problem of the formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age by means of project activity are presented. The essence and structure of artistic and creative competence of children of senior preschool age are considered. The content of the concepts of "competence", "artistic and creative competence" is analyzed. It has been determined that project-based activity is an effective means of forming the artistic and creative competence of older preschool children.

A system of work on the formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age by means of project activity has been proposed.

A methodology for diagnosing the levels of formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age has been developed. Criteria, indicators and levels of formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age have been allocated.

The practical significance of the results obtained lies in the development of a system of work on the formation of artistic and creative competence in children of senior preschool age by means of project activities.

Key words: competence, artistic and creative competence, artistic and creative competence of older preschool children, project activities, older preschool children.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
1.1. Аналіз наукової літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	10
1.2. Структура мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.....	18
1.3. Проєктна діяльність як засіб формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку	25
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	36
2.1. Діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку	36
2.2. Система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.....	55
2.3. Рекомендації для вихователів щодо формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку	70
Висновки до другого розділу	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна система дошкільної освіти України орієнтована на всебічний розвиток особистості дитини, формування її компетентностей, необхідних для подальшого навчання та самореалізації. В умовах реформування освіти особливої значущості набуває розвиток творчого потенціалу, креативного мислення, емоційно-естетичної культури та здатності до самовираження засобами мистецтва.

Мистецтво – це не лише форма пізнання світу, а й потужний засіб розвитку духовності, емоційної чутливості та індивідуальності дитини. Саме в дошкільному віці закладаються основи естетичного сприймання, уяви, творчої активності, що надалі впливають на формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості. Тому формування мистецько-творчої компетентності розглядається як один із провідних напрямів сучасної дошкільної педагогіки.

Особливої значущості досліджувана проблема набуває у світлі оновленого Базового компоненту дошкільної освіти (2021), який визначає компетентнісний підхід як основу змісту освітнього процесу. У цьому документі наголошено на необхідності формування в дітей здатності до творчого мислення, естетичного ставлення до світу, самовираження в різних видах мистецтва. Формування мистецько-творчої компетентності в дітей дошкільного віку передбачено в змісті освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти. Цей напрям передбачає розвиток у дітей емоційно-чуттєвого сприйняття об'єктів і явищ довкілля та забезпечення умов для самовираження кожного вихованця в процесі мистецької діяльності.

Формуванню мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку приділяють увагу вітчизняні педагоги О. Дронова, Н. Каньоса, І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, Л. Шульга та інші.

Водночас практика свідчить, що традиційні форми організації художньо-творчої діяльності не завжди забезпечують достатній рівень активності, самостійності та ініціативності дітей. Вихователі часто зосереджуються на

формуванні технічних навичок, тоді як головним завданням має бути розвиток творчої індивідуальності, здатності до самовираження та емоційного відгуку на мистецькі явища.

У цьому контексті проєктна діяльність постає ефективним педагогічним засобом, що поєднує пізнавальну, практичну, емоційно-ціннісну та комунікативну активність дітей. Вона дозволяє реалізовувати інтегрований підхід до навчання, забезпечує зв'язок мистецької діяльності з реальним життям, сприяє розвитку самостійності, ініціативності та колективної взаємодії. Залучення дітей до проєктів мистецького спрямування формує у них уміння планувати дії, узгоджувати власні ідеї з іншими, оцінювати результати спільної роботи.

Таким чином, дослідження проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності є своєчасним і важливим як для сучасної педагогічної теорії, так і для практики дошкільної освіти, оскільки спрямоване на вдосконалення змісту, методів і технологій розвитку творчої особистості дитини. Це й зумовило вибір теми магістерського дослідження – «Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності».

Об'єкт дослідження: процес формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Мета дослідження: теоретичний аналіз проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, розроблення системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

2. Схарактеризувати проєктну діяльність як ефективний засіб формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності і рекомендації для вихователів щодо її використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Для досягнення мети й розв'язання окреслених завдань використано такі **методи дослідження:**

– теоретичні методи (вивчення та аналіз наукової, навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми; добір діагностичного інструментарію для виявлення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку).

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей 6-го року життя засобом проєктної діяльності.

Теоретичне значення дослідження полягає в здійсненні теоретичного аналізу процесу формування мистецько-творчої компетентності в дітей 6-го року життя; уточненні поняття «мистецько-творча компетентність»; обґрунтуванні і розкритті організації системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в розробці системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного

віку засобом проєктної діяльності. Результати проведеного дослідження можуть бути впроваджені у закладах дошкільної освіти та використані під час підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю А2 Дошкільна освіта.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження представлено у виступах на науково-практичних конференціях, а саме: ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (м. Суми, 1 листопада 2024 року), ІІІ Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туристично-краєзнавчої і фізкультурно-оздоровчої роботи» (м. Глухів, 26 листопада 2024 року), Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції з Міжнародною участю «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» (м. Ніжин, 6 листопада 2024 року), Всеукраїнській науковій конференції «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкіллі» (м. Умань, 14 листопада 2024 року), ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи» (м. Житомир, 13-14 березня 2025 року), VII Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору», (м. Глухів, 13-14 березня 2025 року), ІХ Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (м. Вінниця, 26-27 березня 2025 року), XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 9-10 квітня 2025 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Дошкільна і початкова освіта в євроінтеграційному та національному вимірах» (м. Суми, 15 квітня 2025 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Черкаси, 7 травня 2025 року), Всеукраїнській студентській конференції «Дошкільна та

спеціальна освіта в умовах модернізації: проблеми, інновації, перспективи» (м. Івано-Франківськ, 30 травня 2025 року), III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності» (м. Запоріжжя, 10-11 жовтня 2025 року), IX Всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю) «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії» (м. Кам'янець-Подільський, 22-23 жовтня 2025 року), X Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (м. Суми, 4 листопада 2025 року), IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туристично-краєзнавчої і фізкультурно-оздоровчої роботи» (м. Глухів, 27 листопада 2025 року).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в двох наукових публікаціях:

1. Колесник А.О. Теоретичні основи формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Глухівські читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : Збірник матеріалів XIV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. О. О. Сороки. Глухів, 2024. С. 708–710.

2. Аторіна В.М., Колесник А.О., Пилипенко Б.Г. Модель розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом образотворчої діяльності. *Global Trends in Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. September 17-19, 2025. Graz, Austria.* P. 182–186.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Аналіз наукової літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

На сучасному етапі модернізації системи освіти України особливої актуальності набуває пошук ефективних засобів підвищення якості дошкільної освіти, спрямованих на забезпечення творчого розвитку кожної дитини. Ця ідея знайшла відображення в чинних нормативно-правових документах, що визначають діяльність закладів дошкільної освіти.

Закон України «Про освіту» визначає метою дошкільної освіти: забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [61].

Державний стандарт дошкільної освіти визначає вимоги до сформованості компетентностей дітей дошкільного віку та окреслює умови їх досягнення з урахуванням вікових особливостей і ціннісних орієнтирів дошкільного дитинства, серед яких виокремлюються: «розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей; збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями» [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, присвяченої віковим особливостям дошкільного дитинства, свідчить, що творчість є життєво необхідною умовою повноцінного розвитку дитини. Її витoki формуються ще в ранньому віці та проявляються у спонтанних, довільних формах діяльності. Науковці розглядають дошкільний вік як сенситивний період для розвитку творчого потенціалу, а серед провідних видів діяльності дітей цього віку

виокремлюють ігрову та художньо-продуктивну – образотворчу, музичну, театралізовану.

На сучасному етапі одним із провідних напрямів удосконалення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є розвиток естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Естетичне виховання – це процес формування і розвитку естетичних смаків, сприйняття краси, розвитку художньо-творчих здібностей та культурних цінностей особистості. Основна мета естетичного виховання полягає в розвитку естетичної свідомості і формуванні здатності особистості сприймати, розуміти, цінувати і створювати красу в різних сферах життя, включаючи мистецтво, природу, культуру, архітектуру, дизайн і багато інше [60].

До ключових складових естетичного виховання належать знайомство дітей з різними видами мистецтва (образотворче, музичне, танцювальне, літературне тощо), формування творчого мислення та здатності до самовираження, осягнення культурних цінностей і мистецької спадщини, а також залучення дошкільників до активної художньо-творчої діяльності.

В. Лозниця аналізує естетичне виховання у контексті формування особистості, розглядаючи як найбільш дієвий засіб у становленні культурної та вихованої особи. Механізм естетичного виховання дослідник пояснює через причиннонаслідковий зв'язок, який встановлюється між змістом (знання й уявлення, цінності) зумовлюють виникнення нових, більш вищих форм досвіду, які, у свою чергу, спричинюють зміни у структурі психіки людини [39].

Головною метою естетичного виховання є становлення естетичної свідомості дитини, розвиток її мистецько-творчої компетентності та формування здатності сприймати, цінувати й усвідомлювати красу як важливу складову культурного середовища. Підсумком ефективного естетичного виховання виступає сформована мистецько-творча компетентність дошкільника.

Враховуючи, що поняття «компетентність» є ключовим у структурі терміна «мистецько-творча компетентність», розглянемо його зміст у контексті нашого дослідження. Слід підкреслити, що в довідковій літературі та нормативно-правових документах немає єдності щодо його трактування, що свідчить про багатогранність і складність цього поняття.

Феномен «компетентність» був предметом наукових розвідок багатьох дослідників, серед яких Л. Артемова, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Кононко, Л. Лисогор, Т. Піроженко, О. Пометун, О. Савченко, Л. Сохань та ін. Учені підходять до визначення цього поняття з різних теоретичних позицій, виокремлюючи його різновиди: базові, життєві, особистісні, ключові, інтелектуальні тощо. У сучасному науковому полі компетентність розглядають не лише як «сукупність знань, умінь і навичок», але й як «здатність діяти ефективно» у певній сфері діяльності. При цьому рівень розвитку компетентності визначають через здібності, досвід, досягнення, тобто сукупність характеристик особистості, що утворюють цілісну систему.

В «Словнику професійної освіти» С. Гончаренка компетентність тлумачиться як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, а саме: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [62].

В. Кремень визначає компетентність як коло питань, в яких людина добре розуміється, її набуття молодого людиною відбувається не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, унаслідок впливу середовища тощо [19].

Так, словник іноземних слів трактує компетентність (від латинської *competens*) як належність, відповідність, обізнаність, авторитетність [65].

Тлумачний словник української мови розглядає компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто: такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з будь-чим добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний [66].

Українська дослідниця А. Богуш трактує компетентність дитини дошкільного віку як комплексну характеристику особистості й підкреслює, що це поняття охоплює результати попереднього психічного розвитку, сформовані знання, уміння й навички, креативність (здатність творчо розв'язувати завдання, вигадувати сюжети, створювати малюнки чи конструкції), а також такі якості, як ініціативність, самостійність, уміння контролювати власну поведінку та адекватно оцінювати себе [9].

Отже, аналіз поданих визначень дає змогу розглядати компетентність як багатокомпонентне утворення, що поєднує знання, уміння, навички, досвід та здатність особистості ефективно діяти у професійній чи життєвій ситуації. У трактуванні С. Гончаренка акцент робиться на практичній складовій – умінні аналізувати, прогнозувати результати діяльності й раціонально використовувати інформацію, тобто на професійній ефективності. В. Кремень доповнює це бачення, наголошуючи на ширшому соціокультурному контексті формування компетентності – вона формується не лише в межах освітнього процесу, а й під впливом середовища, неформальної освіти та особистого досвіду.

Отже, компетентність можна визначити як інтегральну якість особистості, що забезпечує її здатність успішно реалізовувати знання і досвід у різних сферах діяльності, адаптуватися до змін та діяти свідомо й відповідально.

Слід зазначити, що термін «мистецько-творча компетентність» ще недостатньо висвітлений у науковій літературі й потребує деталізації через уточнення змісту ключових понять – «мистецтво» та «творчість».

Поняття «мистецтво» в філософському енциклопедичному словнику розглядається як галузь людської культури, в якій за допомогою знаків через конкретні образи світу виражаються його узагальнені сенси [41].

Н. Румянцев розглядає мистецтво як мову почуттів, обґрунтовує своє визначення тим, що художники «звертаються до серця», порівнює творчість художників-професіоналів та дітей, які населяють світ образами своєї фантазії,

живуть у світі казки, втілюють свої думки у грі, він якій справедливо оцінює їх як зародки мистецтва. На думку І. Новоселецької, кожен вид мистецтва по своєму впливає на людину, оскільки має власні специфічні механізми емоційного та психологічного впливу: «музика – гармонію звуків; живопис – лінію, барви, сюжет», хореографія, театр, мультфільми інтегрують кілька видів мистецтва і сприяють «найсильнішому впливу на психічні і фізіологічні процеси в організмі людини» [44].

Творчість трактується як діяльність людини, що забезпечується її здібностями, мотивами, творчою уявою, інтуїцією, мисленнєвою діяльністю, знаннями й досвідом і спрямовується як на продукування нових матеріальних та духовних цінностей, так і на власне життєтворення [70].

Український науковець у галузі психології творчості В. Роменець підкреслює, що саме творча діяльність є тим процесом, у якому відбувається становлення особистості, і через творчість людина має можливість проявити свою унікальність та індивідуальність [63].

Аналіз трактувань базових понять «мистецтво» та «творчість» дає підстави стверджувати, що мистецько-творчий розвиток дитини є багатовимірним феноменом, який інтегрує емоційно-ціннісну, інтелектуальну, уявну та діяльнісну сфери. Мистецтво, як підкреслюється у філософських і психолого-педагогічних джерелах, виступає особливою формою культурного досвіду, що передає узагальнені сенси через образи та символи, впливаючи на внутрішній світ людини. Дослідники наголошують, що мистецтво діє як мова почуттів, здатна торкатися емоційної сфери дитини, сприяти розвитку уяви та фантазії, а дитяча художня діяльність розглядається як природний шлях самовираження та зародження творчості.

У свою чергу творчість інтерпретується як цілісна діяльність, що спирається на поєднання здібностей, інтуїції, уяви, знань і життєвого досвіду, а також спрямовується на створення нового – матеріального або духовного. З позицій психології творчість є простором, де відбувається становлення індивідуальності дитини й розкриття її унікального потенціалу.

Отже, поєднання мистецтва й творчості створює фундамент для формування мистецько-творчої компетентності, яка водночас виступає результатом естетичного розвитку та засобом самовираження дошкільника. Саме тому уточнення змісту цих понять є необхідною передумовою для глибшого наукового розуміння природи мистецько-творчої компетентності та розроблення ефективних педагогічних стратегій її формування.

Формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку закладено у змісті освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти. У межах цього напрямку визначено завдання щодо формування в дітей здатності до емоційно-чуттєвого сприймання об'єктів і явищ навколишнього світу, розвитку художньо-образного мислення та забезпечення умов для вільного самовираження кожної дитини в різних видах мистецької діяльності. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність дошкільників трактується, як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності [6].

Таким чином, освітній напрям «Дитина у світі мистецтва» відіграє ключову роль у становленні мистецько-творчої компетентності, адже саме він інтегрує емоційні, когнітивні та діяльнісні аспекти мистецького розвитку, забезпечуючи цілісний підхід до формування творчої особистості дошкільника.

Проблемі формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку присвячують свої дослідження українські педагоги – О. Дронова, Н. Каньоса, І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, Л. Шульга та інші науковці.

У своєму визначенні мистецько-творчої компетентності дошкільника Л. Шульга виокремлює основні складові цього поняття: «художньо-

естетичний потенціал», «творча діяльність», «мистецькі навички» і окреслює особливості її формування в дошкільному дитинстві. Основними умовами для формування мистецько-творчої компетентності вчена вважає: чуттєве переживання художнього змісту твору, «який привертає увагу і занурює в себе, вражає своїми барвами, формами, звуками, ритмами, динамікою, викликає емоційний відгук, почуття, зрушує внутрішні сили, творчий потік, наповнює енергією, вимагає самовираження, самореалізації і тим самим розвиває вміння дивитись і бачити, слухати і чути, відчувати, розуміти, любити, що в результаті збагачує духовне життя дитини»; опанування різноманітних художніх традиційних і нетрадиційних технік, експериментальну діяльність із дослідження виразних засобів, урахування ігрового характеру дитячої художньої творчості; свободу творчого самовираження [77].

А. Федорович підкреслює, що мистецтво пов'язане з художньою культурою, є її основою, і тому фактично характеризує художню діяльність людини. Основним поняттям мистецтва є художній образ, який втілюється різними засобами і формами. Це поєднання чуттєвого і раціонального [71]. Вихователь у закладі дошкільної освіти повинен виступати не лише виконавцем освітніх послуг, а й особистістю, відкритою до постійного зростання, самовдосконалення та професійних змін. Саме такий вихователь здатний сформувати у дітей мистецько-творчу компетентність, творчо застосовуючи власну педагогічну майстерність.

А. Шевчук вважає, що мистецько-творча компетентність як особистісне надбання дитини і результат освітньої діяльності в освітньому напрямі деталізується в таких структурних компонентах: емоційно-ціннісне ставлення дитини до світу мистецтва, сформованість знань у царині мистецтв, навички в різних видах мистецької діяльності, участь батьків [75].

А. Іскрижицька визначає мистецько-творчу компетентність як здатність дитини до практичної реалізації власного художньо-естетичного потенціалу з метою досягнення запланованого результату креативної діяльності [22].

Набуття мистецько-творчої компетентності проявляється у тому, що дитина отримує початкові знання про специфіку різних видів мистецтва (образотворчого, музичного, театрального), формує ціннісне ставлення до мистецьких проявів і художньої діяльності, виявляє інтерес та готовність до сприймання мистецьких творів.

Мистецько-творча компетентність безпосередньо пов'язана з художньо-естетичним розвитком дошкільника, що докладно досліджено у працях І. Білої, О. Дронової, О. Половіної та інших науковців. У своїх дослідженнях вони підкреслюють важливість інтеграції різних видів мистецтва в освітній процес ЗДО, адже саме поєднання музичного, художньо-продуктивного, театрального та інших видів мистецької діяльності сприяє цілісному розвитку дитини. Дослідники наголошують, що формування мистецько-творчої компетентності ґрунтується на розвитку емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва: інтересу до художньої діяльності, задоволення від творчого процесу, здатності емоційно реагувати на художні образи та прояви краси. Важливим результатом цього процесу є також формування в дітей елементарних уявлень про різноманітність видів мистецтва, їхню специфіку та виразні засоби.

Таким чином, проведений теоретичний огляд наукових підходів до формування мистецько-творчої компетентності засвідчує, що це поняття є багатогранним і активно досліджується у сфері педагогіки, мистецтвознавства, психології та суміжних наук. Мистецько-творча компетентність розглядається як складне інтегроване утворення, що поєднує елементи творчої діяльності, художнього досвіду, емоційно-ціннісного ставлення та здатності до самовираження в різних видах мистецтва. Погоджуючись із проаналізованими науковими трактуваннями, можна стверджувати, що процес її формування є тривалим, багатовимірним і потребує цілісної системи педагогічних форм, методів і засобів. Саме різноплановий підхід забезпечує успішний розвиток мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

1.2. Структура мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку

У сучасному освітньому просторі України дедалі більшої актуальності набуває проблема розвитку творчого потенціалу дитини як основи її самореалізації в майбутньому. Одним із пріоритетних напрямів цього процесу є формування мистецько-творчої компетентності, яка виступає важливим результатом естетичного виховання й показником гармонійного розвитку особистості.

Визначення структури мистецько-творчої компетентності є важливою науково-практичною проблемою, оскільки дозволяє глибше зрозуміти механізми естетичного та творчого розвитку дошкільників, а також розробити ефективні методики формування цієї компетентності у процесі художньо-естетичної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про багатогранність і різноплановість підходів до структурування досліджуваного поняття.

А. Федорович виокремлює в структурі мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку такі компоненти:

- емоційний (позитивне чуттєве ставлення до довкілля та творів мистецтва, милування, прояви натхнення, інтересу тощо);
- пізнавальний (знаннєвий) (наявність доступних знань та уявлень про види мистецтва, їхні особливості, засоби виразності, а також про мистецтво як результат діяльності виконавців, митців, творців, художників, акторів і т. д.);
- практичний (сформованість художніх умінь та навичок, самостійне використання безпечних технік роботи, розвиненість творчої уяви тощо);
- ціннісний (вихованість, демонстрація естетичних смаків, уподобань, можливість надання оцінок, власна інтерпретація дійсності);
- творчий (прояви творчих здібностей, ініціативності, самостійності, оригінальності, нестандартності та ін.) [71].

Запропоновану структуру вважаємо багатокomпонентною та цілісною системою, у якій кожен елемент відіграє важливу роль у формуванні творчої особистості дитини.

О. Лобова та М. Шинкаренко визначили три взаємопов'язані складові мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку, які відображають її цілісну структуру та забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини у процесі художньо-творчої діяльності:

1) емоційно-мотиваційний, що включає різноманітні прояви емоційного й мотиваційного ставлення дітей до мистецько-творчої діяльності (інтерес, захоплення, отримання певних емоцій від процесу та результату власної мистецької творчості тощо);

2) мистецько-пізнавальний, що передбачає сформованість у дитини відповідних її віку та вимогам чинних документів мистецьких знань, умінь і навичок, а також спроможність практично реалізувати їх у різних видах мистецької діяльності;

3) продуктивно-творчий, що передбачає спрямованість і здатність дитини до творчої реалізації наявних знань, умінь і навичок у різних видах мистецтва, розкриття її мистецько-творчого потенціалу в різноманітній мистецькій діяльності [38].

Аналізуючи структуру мистецько-творчої компетентності, запропоновану О. Лобовою та М. Шинкаренко, можна зробити такий висновок: виокремлені компоненти мистецько-творчої компетентності – емоційно-мотиваційний, мистецько-пізнавальний і продуктивно-творчий – утворюють цілісну систему, що забезпечує всебічний розвиток особистості дитини дошкільного віку. Емоційно-мотиваційний компонент формує позитивне ставлення, інтерес і потребу у творчій діяльності; мистецько-пізнавальний забезпечує засвоєння необхідних знань і вмінь, а продуктивно-творчий – реалізацію творчого потенціалу через художнє самовираження. Узгодженість і взаємозв'язок цих компонентів створюють умови для

гармонійного розвитку дитини, формують її естетичні цінності, самостійність, ініціативність і здатність до творчої діяльності у різних видах мистецтва.

А. Шевчук зазначає, що «мистецько-творча компетентність як особистісне надбання дитини і результат освітньої діяльності в освітньому напрямі деталізується в таких структурних компонентах: емоційно-ціннісне ставлення дитини до світу мистецтва; сформованість знань у царині мистецтв; навички в різних видах мистецької діяльності; участь батьків [75]. Погоджуємося з думкою А. Шевчук, що запропонована структура освітнього напрямку акцентує увагу на особистісному, ціннісному, інформаційному та діяльнісному вимірах мистецької освіти, що робить її цілісною, гнучкою та методично обґрунтованою.

Такий підхід сприяє гармонійному розвитку дитини, забезпечує поєднання знань, емоційно-ціннісного ставлення й практичної творчої діяльності, а також створює умови для формування ключових компетентностей, необхідних для самореалізації й подальшого духовно-культурного збагачення особистості.

У результаті проведеного аналізу складників мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку у структурі цієї компетентності в дітей старшого дошкільного віку виокремлюємо три основні компоненти: мотиваційний, знаннєвий та діяльнісний, які в сукупності забезпечують цілісний розвиток творчих здібностей, пізнавальної активності й художньо-естетичного ставлення до світу.

Мотиваційний компонент мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку охоплює систему їхніх ціннісних орієнтацій, емоційно-потребових настанов і внутрішніх спонукань, які визначають ставлення дитини до мистецтва та її готовність брати участь у художньо-творчій діяльності. Саме поєднання інтересу, позитивних емоцій, естетичних потреб і прагнення до самовираження формує внутрішню мотивацію дошкільника, що є основою його активності у взаємодії з мистецьким середовищем.

До змісту цього компонента належать:

- естетичні почуття, які виникають під час сприймання мистецтва та стимулюють бажання пізнавати нові художні явища;
- інтерес до творчості, що спонукає дитину до самостійного вибору художніх засобів і способів діяльності;
- потреба у самовираженні, яка проявляється у прагненні створювати власні образи, композиції, вироби;
- позитивний досвід успіху, який підтримує впевненість у власних силах і стимулює подальшу творчість;
- ціннісне ставлення до мистецтва, що формується через розуміння значущості художньої діяльності в житті людини.

Узгоджена взаємодія цих складових сприяє розвитку стійкої мистецької мотивації та формує основу для подальшого удосконалення творчого потенціалу дитини в різних видах художньої діяльності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до мотиваційного компонента зазначено, що дитина «емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично- ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю). Отримує задоволення від мистецької діяльності [6].

Формування усіх складників мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку є тісно пов'язаним із системою знань, що становить змістову основу знаннєвого компонента цієї компетентності.

Знаннєвий компонент мистецько-творчої компетентності охоплює систему знань, уявлень та інтелектуальних умінь, які забезпечують дитині можливість усвідомлено сприймати, інтерпретувати та осмислювати

мистецькі явища. Його формування є необхідною умовою розвитку самостійної художньої діяльності та здатності дитини до творчого самовираження.

До змісту знаннєвого компонента належать:

- елементарні знання про види мистецтва (образотворче, музичне, театральне, декоративно-ужиткове);
- уявлення про засоби художньої виразності, такі як лінія, колір, форма, ритм, темп, інтонація, рух;
- розуміння взаємозв'язку між емоціями та мистецтвом, уміння визначати емоційний настрій творів;
- первинні знання про техніки і способи створення художніх робіт (малювання, ліплення, конструювання, драматизація тощо);
- здатність впізнавати знайомі твори мистецтва, порівнювати їх за змістом та формою;
- уміння висловлювати власні судження щодо мистецьких образів, описувати свої враження та емоції.

Знаннєвий компонент забезпечує інтелектуальну основу творчої діяльності, оскільки саме знання і розуміння мистецьких явищ дозволяють дитині більш усвідомлено та самостійно діяти, поєднувати нові образи, вигадувати власні сюжети, експериментувати з матеріалами й техніками.

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до знаннєвого компонента зазначено, що дитина «має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо- продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Вирізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театального. Розуміє призначення

зображувальних матеріалів, театрального реквізиту, атрибутів для образотворчої, театралізованої, музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за її допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику. Розуміє зміст і колективний характер театральної вистави, знає різні види театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо) [6].

Таким чином, когнітивний компонент є важливою умовою розвитку мистецько-творчої компетентності, забезпечуючи дошкільникові основу для аналізу, осмислення та творчої інтерпретації мистецького досвіду.

Наступним важливим структурним компонентом формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є діяльнісний.

Діяльнісний компонент відображає здатність старшого дошкільника активно брати участь у різних видах мистецько-творчої діяльності та застосовувати набуті знання й уміння на практиці.

Цей компонент включає:

- уміння самостійно виконувати художньо-творчі завдання (малювання, ліплення, аплікація, музично-ритмічні вправи, театралізація тощо);
- навички експериментування з матеріалами, техніками та засобами художньої виразності;
- здатність створювати власні творчі продукти — малюнки, композиції, рухові імпровізації, міні-постановки;
- уміння працювати в індивідуальному та груповому форматах;
- прояв ініціативності, фантазії та нестандартності мислення у творчій діяльності;
- здатність доводити творчу роботу до завершення та оцінювати власний результат.

Діяльнісний компонент є показником того, наскільки дитина може реалізувати свої творчі можливості у практичній мистецькій діяльності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до діяльнісного компонента зазначено, що дитина «пов'язує яскравість образу, зміст твору з

кольорами, композицією, формою; звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами; мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами. Здатна розрізнити основні жанри живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, казковий, анімалістичний), музики (вокальні, інструментальні), вистави різних театрів (ляльковий, музичний). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і услуховуватися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати художньо- продуктивного досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття. Виявляє вміння використовувати техніки художньо-продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи. Має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажу) та культури глядача (володіє елементарною культурою поведіння під час свят, концертів в освітніх та мистецьких закладах). Має домірні вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Виявляє навички образного мовлення, акторські здібності. Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в театралізовані дії. Ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними. Використовує побутові речі як атрибути театралізованої діяльності. Співпрацює з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами, й дорослими заради спільного успіху під час мистецької діяльності художньо-продуктивної, музичної, театралізованої, розваг, свят. Відгукується на пропозиції щодо оздоблення інтер'єру (на свята), долучається до дорослих під час декорування приміщення. Виявляє елементи естетичного смаку та підтримує естетичні прояви у побуті (доцільність вибору одягу до ситуації, культура прийому їжі, сну, відпочинку та праці, культура поведінки й дотримання елементарних правил етикету під час святкування). Демонструє за власним бажанням досвід мистецьких дій у самостійній художній діяльності.

Виявляє елементарні навички рефлексії – обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності» [6].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективне формування мистецько-творчої компетентності в дітей можливе лише за умови комплексного розвитку всіх трьох компонентів. Їхня взаємодія забезпечує гармонійне поєднання внутрішньої мотивації, знаннєвого підґрунтя та реальних творчих умінь, що і становить основу становлення мистецько-творчої особистості старшого дошкільника.

Таким чином, усі компоненти мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки жоден із них не може повноцінно функціонувати окремо від інших. Проведений теоретичний аналіз дав змогу виокремити й обґрунтувати структуру цієї компетентності, до складу якої входять мотиваційний, знаннєвий та діяльнісний компоненти. Сукупність зазначених складників найбільш комплексно відображає зміст і природу мистецько-творчої компетентності, підтверджуючи, що вона має багатовимірний, інтегрований характер. Її формування потребує системної, послідовної роботи та цілеспрямованого розвитку кожного елемента, адже лише в їх гармонійній єдності забезпечується становлення цілісної творчої особистості дошкільника.

1.3. Проектна діяльність як засіб формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Сучасна дошкільна освіта орієнтується на особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, де пріоритет надається активній, самостійній та творчій діяльності дитини. Однією з ефективних форм такої роботи є проектна діяльність, яка стимулює пізнавальну активність, ініціативу, розвиток креативності та вміння працювати в команді.

Проблематика організації проектної діяльності в освіті знайшла широке висвітлення у наукових дослідженнях багатьох учених, які розглядали її з

різних науково-методичних аспектів. Зокрема, питання становлення методу проєктів розкривали у своїх працях Д. Дьюї, У. Кілпатрік, Г. Ващенко та ін.; теоретичні основи проєктної технології в педагогіці обґрунтовано у працях О. Пехоти, С. Сисоєвої та інших дослідників; психолого-педагогічні аспекти проєктування взаємодії дорослого і дитини розробляла Т. Піроженко; організацію проєктної діяльності дітей дошкільного віку досліджували Н. Гавриш, Л. Козак, Г. Король, Л. Лінник, Н. Токаренко та ін.; а особливості впровадження проєктних технологій у закладах дошкільної освіти висвітлено у працях Ю. Буракової, Г. Кравченко, Н. Кугуєнко, С. Ладивір, Т. Піроженко, Л. Швайки та інших педагогів.

Проєкт – це комплексне навчання дітей у ситуаціях наближених до життя; це усвідомлене, осмислене внутрішнє бажання досягти певної цілі, отримати результат; це мета, прийнята і освоєна дітьми, актуальна для них самодіяльність, конкретна практична творча робота, поетапний рух до реалізації мети [1].

У науково-теоретичних працях поняття «проєкт» трактується як:

– запланована діяльність, що передбачає досягнення намічених завдань упродовж певного періоду часу і в межах певного бюджету [35].

– навчально-практична діяльність, що має певні освітні цілі; охоплює дослідження та роз'яснення проблем, використання різних матеріалів, планують використати чи використовують за умов, близьких до реальних [23].

Сучасні науковці по-різному трактують сутність методу проєктів, що зумовлено різними підходами до його змісту, структури та дидактичних можливостей.

Теоретичні засади психолого-педагогічного проєктування для дітей дошкільного віку були розроблені та обґрунтовані дослідницями С. Ладивір, Т. Піроженко. Вчені вважають, що психолого-педагогічне проєктування – це проєкт (форма перспективного планування) діяльності дітей, в якому об'єднані: бажання й прагнення дітей; завдання педагога, які впливають із галузевої програми; варіативність форм, методів і засобів розвивальних дій

вихователя; психологічні закономірності природного розвитку спільної діяльності дітей і дорослого (від бажання – до творчого рівня реалізації задуму) [48].

Як підкреслює Н. Токаренко, метод проєктів надає широкі можливості для розвитку вільної та творчої особистості дитини, формування її здатності діяти самостійно відповідно до конкретних життєвих ситуацій. Цей метод відповідає сучасним поглядам на освіту, адже дитина із задоволенням виконує лише те, що сама обрала і що викликає її інтерес. Знання, які здобувають діти, не повинні залишатися лише теоретичними – головна мета методу проєктів полягає в тому, щоб навчити застосовувати отримані знання на практиці для розв'язання реальних життєвих завдань. Крім того, індивідуальний темп роботи над проєктом дозволяє кожній дитині реалізувати власний потенціал відповідно до її рівня розвитку та можливостей [69].

Отже, інтерпретація методу проєктів у сучасній педагогічній науці залишається багатогранною, що свідчить про його гнучкість, універсальність і значний потенціал для розвитку особистості дитини.

У дітей 6-го року життя, як зазначає Т. Піроженко, розвивається рівень проєктування. Перебудовуються стосунки з дорослими: дошкільники рідше звертаються до них з проханнями, активніше організують самостійну діяльність, у них розвивається самоконтроль. Діти здатні адекватно оцінювати власні дії і рішення, терпляче вислуховувати думки дорослого та інших учасників спільної діяльності [48].

Як зауважує Т. Піроженко, проєктна діяльність в закладі дошкільної освіти мотивує дитини саму шукати відповіді на його питання, отримуючи в процесі пошуку нові знання та вміння. Дорослі, виступаючи у ролі позитивних «лідерів», лише вміло задають відповідні напрями діяльності за допомогою планування. У групу «дорослих лідерів» входять не тільки власне працівники закладу дошкільної освіти, а й самі батьки, яким під час створення проєктів відводиться важлива роль. Таким чином, згладжується бар'єр між вихованням в закладі дошкільної освіти і домашнім вихованням [47].

За характером домінуючої діяльності проєкти поділяють на дослідницькі, творчі, рольові, інформаційні, практико-орієнтовані. Залежно від типу проєкту його реалізація потребує різних видів діяльності дітей, один з яких домінує [8].

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проєктна діяльність у закладі дошкільної освіти може мати різну тривалість і масштаб: від короткотривалих проєктів, розрахованих на одне заняття чи один день, до довготривалих, що реалізуються упродовж двох тижнів або навіть більш тривалого періоду. Така варіативність дозволяє педагогу гнучко добирати зміст і форми роботи, враховуючи вікові можливості та інтереси дітей.

Переважна частина проєктів відбувається в умовах освітнього середовища дитячого садка, де діти мають змогу взаємодіяти у групі, досліджувати, експериментувати, створювати продукти своєї діяльності та презентувати їх одноліткам. Водночас важливе місце займають особистісно орієнтовані та індивідуальні проєкти, які дитина виконує разом із членами родини. Такі форми роботи не лише розширюють зміст проєктної діяльності, але й поглиблюють співпрацю між закладом дошкільної освіти й сім'єю.

Спільні проєкти з батьками сприяють зміцненню сімейних зв'язків, формуванню відповідального ставлення дорослих до розвитку дитини, підвищують мотивацію дошкільників та забезпечують природне продовження освітнього процесу у домашньому середовищі. Крім того, індивідуальні проєкти дають можливість урахувати власний темп розвитку дитини, її інтереси та здібності, що робить навчальний процес більш диференційованим і особистісно значущим.

Проєктна діяльність – це різноманітні, засновані на поточних і перспективних інтересах дитини види самостійної діяльності. Така діяльність заснована, з одного боку, на взаємодії з дорослими, а з іншого (що не менш важливо) – на основі постійного розширення самостійних дій дитини (власні проби, пошук, вибір, маніпулювання предметами і діями, конструювання, фантазування, спостереження-вивчення-дослідження) [28; 29].

Сутність проєктної діяльності – активізувати і підтримати інтерес дітей до позначених у такій діяльності різноманітних проблем. В основі проєктної діяльності лежить розвиток пізнавальних інтересів дітей, вміння самостійно застосовувати отримані уявлення в типових ситуаціях, орієнтуватися в інформаційному просторі, заповнювати відсутні знання і набувати вміння, розвиток критичного мислення.

Застосування проєктної технології у діяльності вихователів закладів дошкільної освіти та сімейних педагогів сприяє комплексному вирішенню завдань дошкільної освіти, створює умови для вияву індивідуальності кожного учасника освітнього процесу й активного залучення батьків до спільної творчої співпраці. Ця технологія має значний потенціал для впровадження не лише у закладах дошкільної освіти, а й у сімейному вихованні, забезпечуючи неперервність освітнього процесу та гармонійний розвиток дитини в різних середовищах.

У проєктній діяльності дитина-дошкільник виступає активним учасником освітнього процесу: вона самостійно визначає мету роботи, здобуває нові знання, обирає способи розв’язання поставлених завдань, проводить експерименти та виявляє відповідальність за результати власної діяльності.

Л. Козак, Г. Король виділяють позитивні моменти проєктної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку під час співпраці з вихователем закладу дошкільної освіти:

- зміна позиції вихователя – з носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної, дослідницької діяльності своїх вихованців;
- змінюється психологічний клімат у групі;
- знання, набуті в ході реалізації проєкту, стають надбанням особистого дитячого досвіду, тобто знання потрібні дітям і тому цікаві;
- діти набувають вміння міркувати: вчаться ставити мету, добирати засоби для її досягнення, оцінювати наслідки;

– розвиток комунікативних навичок: уміння домовлятися, приймати чужу думку, вміння відгукуватися на ідеї, висунуті іншими, співпрацювати, сприяти – інакше мета, до якої діти прагнуть, не буде досягнута;

– самоконтроль, свідомо дисциплінованість у групі [28; 29].

Для дитини дошкільного віку проектна діяльність, що охоплює різні види активності, має особливу цінність. Кожен її компонент стимулює розвиток, сприяє формуванню самостійності, допомагає виявити природні здібності, розширює життєвий досвід та підсилює інтерес до пізнання світу. Взаємопов'язаність різних видів діяльності проявляється в їх гнучкому поєднанні. Так, у прикладному проекті трудова діяльність поєднується з пізнавальною (під час планування), комунікативною (на всіх етапах взаємодії) та ігровою (під час презентації отриманого результату) і забезпечує комплексний розвиток дошкільника.

Л. Козак і Г. Король зазначають, що в сучасних умовах реалізація проектної діяльності в закладі дошкільної освіти має ґрунтуватися на певній структурі, яка включає основні компоненти механізму її ефективного впровадження. Перший компонент проектної діяльності – організація предметного, соціокультурного, освітнього простору для розвитку потенційних можливостей дитини, її внутрішнього світу. Другий компонент проектної діяльності – реалізація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожної дитини; соціально-комунікативної, суспільно-корисної, фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, науково-дослідної, художньо-естетичної, туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, декоративно-прикладної, еколого-натуралістичної. Третій компонент – організація продуктивного спілкування як умови соціального й екологічного розвитку дошкільників, формування позитивної Я-концепції. Четвертий компонент – психолого-педагогічна підтримка розв'язання дошкільниками проблем, допомога у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні та самоактуалізації. П'ятий компонент – підвищення професійної майстерності, проектної культури педагогічних кадрів закладу дошкільної освіти [28; 29].

Аналіз проєктної діяльності в закладі дошкільної освіти дає підстави стверджувати, що такий підхід до організації дитячої активності сприяє гармонійному розвитку особистості, адже ґрунтується на власному інтересі дитини та співпраці з вихователем. Крім того, впровадження проєктної технології сприяє зростанню професійної майстерності педагога, удосконаленню його вмінь планувати, мотивувати та підтримувати творчу ініціативу дітей.

Як зазначає Т. Піроженко, у дітей шостого року життя поступово формується здатність до проєктування власних дій. Змінюється і характер їхньої взаємодії з дорослими: дошкільники значно рідше звертаються по допомогу, охочіше ініціюють самостійну діяльність та демонструють вищий рівень самоконтролю. У цьому віці діти здатні більш об'єктивно оцінювати власні вчинки й рішення, уважно слухати дорослого та враховувати думки інших учасників спільної діяльності [47].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проєктна діяльність у закладі дошкільної освіти може мати різну тривалість і масштаб: від короткотривалих проєктів, які реалізуються протягом одного заняття або дня, до довготривалих, що тривають два тижні або навіть довше. Більшість із них здійснюється у межах освітнього простору дитячого садка. Водночас важливе місце посідають індивідуальні та сімейні проєкти, виконання яких передбачає активну співпрацю дитини з батьками, що сприяє посиленню родинної взаємодії та продовженню освітнього процесу в домашніх умовах.

Для дошкільника проєктна діяльність, наповнена різноманітними видами діяльності, має особливу педагогічну й розвивальну значущість. Вона активізує дитину, стимулює самостійність, сприяє виявленню природних здібностей, збагачує досвідом, формує інтерес до пізнання й творчого пошуку. Різні види діяльності інтегруються між собою у найрізноманітніших комбінаціях. Так, у прикладному проєкті трудова складова поєднується з пізнавальною (на етапі планування), комунікативною (під час взаємодії з однолітками й дорослими) та ігровою (у процесі презентації результатів).

Використання проєктної діяльності в закладі дошкільної освіти сприяє розвитку творчого мислення дітей, їхньої ініціативності, здатності самостійно добирати інформацію про навколишні явища та об'єкти, а також застосовувати здобуті знання у власній діяльності. Участь у проєктах формує дослідницьку позицію, розвиває впевненість у власних можливостях і вчить дитину доводити справу до завершення.

Проєктна діяльність сприяє розкриттю творчого потенціалу дошкільника, формуванню організаторських умінь і подоланню пасивного, споглядального ставлення до навколишнього світу. У цей віковий період відбувається активна інтеграція різних видів діяльності – мовленнєвої, пізнавальної, рухової, художньої. У процесі роботи збагачується словниковий запас дітей, удосконалюються комунікативні навички, налагоджується взаємодія з ровесниками та дорослими; формується здатність міркувати, робити висновки та діяти творчо.

Старший дошкільний вік характеризується достатнім рівнем розвитку мислення, мовлення та навичок співпраці, що дозволяє дітям реалізовувати складніші проєкти з конкретно визначеними завданнями й результатами. Особливо важливою проєктна діяльність є у контексті формування мистецько-творчої компетентності, оскільки вона дає змогу інтегрувати різні види мистецтва – образотворче, музичне, театральне – та створювати умови для природного самовираження кожної дитини.

Проєктна технологія передбачає кілька етапів її реалізації. На підготовчому етапі вихователь разом із дітьми визначає тему, яка відповідає інтересам та рівню розвитку дітей, формулює мету й завдання. На етапі планування відбувається обговорення ідей, добір матеріалів і визначення послідовності дій. Практичний етап є основою проєкту: діти малюють, конструюють, створюють декорації, виконують музичні або театралізовані завдання. Вихователь при цьому виступає партнером, консультантом і координатором, стимулюючи ініціативу й творчість дітей.

Завершальний етап передбачає презентацію результатів: це може бути виставка дитячих робіт, театралізоване дійство, музичний номер або мультимедійна демонстрація. Важливою складовою є рефлексія: діти діляться власними враженнями, оцінюють свою діяльність і роботу групи, вчаться висловлювати думку та конструктивно сприймати оцінки однолітків.

Отже, проєктна діяльність у старшому дошкільному віці є ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності, оскільки поєднує різні види діяльності, сприяє самовираженню та творчому розвитку дитини, формує соціальні навички та готує її до успішного навчання у школі.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що проєктна діяльність сприяє розвитку емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, формує практичні навички художньої діяльності, розвиває комунікативні та соціальні вміння, стимулює креативне мислення.

Отже, проєктна діяльність є потужним засобом формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, оскільки поєднує пізнавальний, емоційний та практичний аспекти розвитку. Вона дає змогу не лише опанувати нові знання і вміння, а й вчить працювати у команді, планувати власну діяльність та отримувати задоволення від творчого процесу і його результатів.

Висновки до першого розділу

У результаті теоретичного аналізу наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку з'ясовано, що проблема розвитку творчих здібностей, художнього мислення та естетичних почуттів дитини є однією з ключових у сучасній дошкільній освіті. Науковці (Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Комарова, Л. Масол, В. Моляко, О. Половіна та ін.) підкреслюють, що мистецтво є провідним засобом формування духовності, чуттєвості й індивідуальності особистості.

Встановлено, що поняття «мистецько-творча компетентність» розглядається як інтегративна якість особистості, що поєднує знання про мистецтво, емоційно-ціннісне ставлення до художніх образів та вміння творчо самовиражатися засобами різних видів мистецької діяльності. Вона формується поступово – у процесі художньо-естетичного виховання, спрямованого на розвиток емоційної чутливості, спостережливості, уваги, здатності оцінювати прекрасне й відтворювати його у власній творчості.

Визначено структуру мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку, до якої входять три взаємопов'язані компоненти:

- мотиваційний (інтерес до мистецтва, потреба у творчості, емоційно-позитивне ставлення до мистецької діяльності);
- знаннєвий (елементарні знання про види мистецтва, засоби художньої виразності, розуміння художніх образів);
- діяльнісний (уміння самостійно застосовувати набуті знання, створювати художні образи, проявляти оригінальність і ініціативу у творчості).

Розкрито, що формування цих компонентів забезпечує цілісність мистецького розвитку дитини, адже поєднує когнітивну, емоційно-ціннісну й практичну сфери її особистісного становлення.

Обґрунтовано, що проєктна діяльність виступає ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності, оскільки поєднує

пізнавальну, емоційну й практичну активність дітей. Робота над мистецькими проєктами сприяє самостійності, розвитку креативного мислення, співпраці у групі, а також формує у дітей почуття власної значущості та відповідальності за спільний результат.

З'ясовано, що використання проєктних технологій у мистецько-творчій діяльності старших дошкільників активізує пізнавальні інтереси, збагачує художній досвід, формує естетичний смак і розвиває потребу в самовираженні. Проєктна форма роботи забезпечує інтеграцію різних видів мистецтв (музики, живопису, театру, декоративно-ужиткового мистецтва) та сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу у вихованні.

Отже, теоретичний аналіз проблеми засвідчив, що формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є складним, багатогранним процесом, який потребує системного педагогічного впливу, творчого середовища та застосування інтегрованих форм і методів роботи, зокрема – засобів проєктної діяльності.

РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Для виявлення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку було розроблено методику діагностики. Вона складається з виокремлення й характеристики критеріїв, їх показників та рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей 6-го року життя й добір діагностичних методів дослідження.

Визначення рівня сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом педагогічної роботи, оскільки дає змогу виявити індивідуальні особливості розвитку, обрати оптимальні методи впливу та відстежити динаміку результатів. Діагностичний інструментарій має відповідати віковим можливостям дітей, ґрунтуватися на ігрових, емоційно привабливих завданнях та враховувати інтегрований характер мистецько-творчої компетентності.

Для проведення експериментального дослідження необхідно визначити систему критеріїв, за якими здійснюватиметься оцінка рівня сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. До основних критеріїв пропонуємо віднести мотиваційний, знанневий і діяльнісний, кожен із яких має свої характерні показники. Розроблені критерії та відповідні показники рівня сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії, показники та методи діагностики рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності дітей 6-го року життя

Критерій	Показники	Методи діагностики
Мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – виявляє інтерес до мистецької діяльності; – виявляє емоційне ставлення до мистецтва, прагнення до самовираження; – наявність естетичних переживань. 	Бесіда-інтерв'ю «Моє улюблене мистецтво», методика «Незакінчені речення», методика вибору емоційних картинок «Як ти почувася, коли твориш?»
Знанневий	<ul style="list-style-type: none"> – уявлення про різні види мистецтва; – розуміє художні образи; – знає основні мистецькі терміни. 	Діагностична бесіда «Світ мистецтва, тест-гра «Відгадай, про яке мистецтво йдеться», методика «Порівняй дві картини».
Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – здатність дошкільника творчо застосовувати набуті знання; – самостійно створює художні образи; – проявляє ініціативу й оригінальність у мистецькій діяльності. 	Творчі завдання-імпровізації, спостереження за процесом художньої діяльності, методика «Коллективна композиція», аналіз результатів дитячих робіт

Для організації констатувального етапу дослідження необхідно провести комплексну діагностику рівня сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. З цією метою рекомендуємо застосовувати різноманітні методи – індивідуальні та групові бесіди,

педагогічне спостереження, аналіз продуктів дитячої творчості, а також спеціально розроблені діагностичні завдання, спрямовані на виявлення рівнів сформованості мотиваційного, знаннєвого й діяльнісного компонентів мистецько-творчої компетентності.

Для забезпечення об'єктивності та достовірності результатів передбачено використання як якісних, так і кількісних методів оцінювання. Кількісна обробка результатів здійснюється на основі аналізу й узагальнення даних, отриманих відповідно до критеріїв та показників, визначених на основі сучасних наукових підходів у галузі теорії й методики мистецької освіти.

На підставі аналізу наукових джерел і проведених спостережень нами визначено три рівні сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький.

Високий рівень. Діти старшого дошкільного віку проявляють стійкий і глибокий інтерес до мистецтва у його різних формах – музиці, малюванні, танці, театралізованій грі. Вони виявляють ініціативу у виборі творчих завдань, самостійно пропонують ідеї для створення художніх образів, активно долучаються до всіх видів мистецької діяльності. Емоційне ставлення до мистецтва виражене яскраво та природно: діти переживають радість, здивування, захоплення, відчуває гармонію кольору, звуку, руху. Діти старшого дошкільного віку здатні тонко реагувати на художні образи, помічати естетичні деталі навколишнього світу, уміє передавати власні емоції через художні засоби. Прагнення до самовираження виявляється у творчій самостійності: старші дошкільники комбінують знайомі елементи, створюють оригінальні рішення, експериментує з матеріалами та техніками. Їхні роботи відзначаються індивідуальністю, гармонійністю та завершеністю. Естетичні переживання мають глибокий і усвідомлений характер – діти старшого дошкільного віку не лише відчувають красу, а й прагнуть її створювати, оцінювати результати власної діяльності та діяльності інших з позиції естетичної цінності. Діти добре знають, що існують різні види мистецтва – живопис, музика, театр, танець, декоративне мистецтво. Вони можуть

розповісти, чим вони відрізняються і що кожен з них допомагає передати – почуття, настрої, красу навколишнього світу. Під час розглядання картини, слухання музики чи перегляду театральної сцени дошкільники розуміють зміст художнього образу, вміють сказати, про що твір, який він має настрої (веселий, сумний, спокійний), що хотів передати автор. Вони часто помічають деталі, говорять про кольори, звуки, рухи, які викликають у неї певні почуття. Діти старшого дошкільного віку впевнено використовують прості мистецькі слова й поняття: «фарби», «форма», «звук», «настрої», «ритм», «контраст», «узор». Вони можуть пояснити, що означають ці слова на прикладах зі своєї творчості. Такі діти зазвичай допитливі, уважні, емоційно відгукуються на мистецькі твори, охоче ставлять запитання, висловлюють власну думку про побачене чи почуте. Старші дошкільники активно й охоче беруть участь у різних видах мистецької діяльності – малюванні, ліпленні, аплікації, театралізації, музикуванні. Вони самостійно обирають тему, матеріали, кольори, способи виконання, пропонують власні ідеї, змінюють або вдосконалюють запропоноване завдання. Застосовуючи набуті знання, діти творчо комбінують відомі техніки й прийоми, створюють оригінальні художні образи, здатні передати настрої, характер чи подію у своїй роботі. Їхні дії послідовні, впевнені, зосереджені на результаті. Діти старшого дошкільного віку проявляють високий рівень ініціативності – пропонують допомогу одноліткам, організують спільну діяльність, із задоволенням беруть участь у колективних творчих проєктах. Їхні творчі роботи відзначаються оригінальністю задуму, гармонійністю композиції та завершеністю. У своїй діяльності дошкільники отримують задоволення, демонструють внутрішню мотивацію, наполегливість і гордість за результат.

Середній рівень. Діти старшого дошкільного віку виявляють нестійкий або вибірковий інтерес до мистецтва: із задоволенням беруть участь у знайомих видах творчості, але рідше проявляє ініціативу у нових видах діяльності. Їхня мотивація переважно зовнішня – бажання отримати схвалення педагога або похвалу від однолітків. Емоційне ставлення до мистецтва

виражене помірно: дошкільники відчувають задоволення від процесу, але не завжди здатні глибоко пережити художній образ. Вони можуть розпізнавати емоційні стани у творах мистецтва, проте не завжди пов'язують їх зі своїм власним досвідом. Прагнення до самовираження проявляється епізодично – діти іноді вносять власні ідеї, але частіше дотримуються заданого зразка. Творчі рішення є частково самостійними, однак потребують допомоги чи підказок дорослого.

Естетичні переживання виникають спонтанно і переважно на рівні емоційного відгуку; старший дошкільник може оцінювати красу, але не завжди вміє пояснити, чому їй подобається той чи інший образ, колір чи звук. Діти старшого дошкільного віку знають деякі види мистецтва, але можуть плутати їх між собою або не завжди пам'ятати, як вони називаються. Вони розуміють, що малювання, музика, танець – це способи вираження краси, але пояснити глибше не можуть.

Під час сприймання творів старші дошкільники впізнають окремі елементи (предмети, кольори, рухи), можуть коротко сказати, що бачить, але не завжди розуміють, що художник чи композитор хотів показати. Часто описують лише зовнішню сторону зображеного («тут будинок і дерево»), не звертаючи уваги на емоційний зміст. У мовленні діти старшого дошкільного віку використовують поодинокі мистецькі терміни, переважно ті, що почули від дорослого («це гарна картина», «сумна музика»), але не завжди розуміють їх значення.

Загалом проявляють інтерес до творчості, але потребують запитань і підказок з боку педагога для того, щоб глибше розкрити свої думки і почуття. Діти беруть участь у мистецькій діяльності з інтересом, але переважно за зразком дорослого. Вони намагаються правильно виконати завдання, користуються знайомими матеріалами, іноді вносять незначні зміни або власні деталі у роботу.

Застосовуючи знання, старші дошкільники потребують підказки чи нагадування, щоб обрати спосіб виконання або визначити послідовність дій.

Їхні художні образи зазвичай прості, зрозумілі, але не завжди відзначаються оригінальністю. Ініціатива проявляється епізодично – переважно тоді, коли діяльність викликає позитивні емоції чи безпосередній інтерес. Якщо завдання здається складним, діти швидко звертаються по допомогу або знижують активність. Творчі результати достатньо акуратні, але потребують додаткового стимулювання до експериментування, пошуку нових рішень і сміливості в самовираженні.

Низький рівень. Діти старшого дошкільного віку виявляють нестійкий або вибірковий інтерес до мистецтва: із задоволенням беруть участь у знайомих видах творчості, але рідше проявляє ініціативу у нових видах діяльності. Їх мотивація переважно зовнішня – бажання отримати схвалення педагога або похвалу від однолітків.

Емоційне ставлення до мистецтва виражене помірно: діти відчують задоволення від процесу, але не завжди здатні глибоко пережити художній образ. Вони можуть розпізнавати емоційні стани у творах мистецтва, проте не завжди пов'язують їх зі своїм власним досвідом. Прагнення до самовираження проявляється епізодично – старші дошкільники іноді вносять власні ідеї, але частіше дотримуються заданого зразка. Творчі рішення є частково самостійними, однак потребують допомоги чи підказок дорослого. Естетичні переживання виникають спонтанно і переважно на рівні емоційного відгуку; діти можуть оцінювати красу, але не завжди вміють пояснити, чому їм подобається той чи інший образ, колір чи звук. Діти старшого дошкільного віку слабо орієнтуються у видах мистецтва, не завжди розуміють, що означає «музика», «живопис» чи «театр». Вони може не виявляти інтересу до розглядання картин, слухання музики або перегляду вистав, часто поводить пасивно. Під час сприймання мистецьких творів діти не розуміють змісту побаченого чи почутого, не можуть висловити, що відчують, або відповідають коротко: «не знаю», «просто красиво». Вони не вловлюють настрою твору, не помічають деталей, не встановлюють зв'язку між кольорами, звуками, формами й почуттями. Мистецькі поняття відсутні або

спотворені – діти не користуються спеціальними словами, іноді плутають назви матеріалів або видів діяльності. Для таких дітей важливо створювати емоційно насичене середовище, частіше залучати їх до перегляду яскравих зразків мистецтва, проводити бесіди, розвивати спостережливість, уяву й словник. Діти старшого дошкільного віку пасивні або незацікавлені у мистецькій діяльності, виконують завдання лише за наполяганням дорослого. Їхні дії носять наслідувальний характер – вони копіюють зразок, не проявляють ініціативи, часто зупиняються, не доводять роботу до кінця. Отримані знання діти не застосовують самостійно, не орієнтуються у виборі матеріалів або технік, не розуміють, як передати задум через кольори, форму чи рух. У процесі роботи виявляють невпевненість, емоційну стриманість або байдужість до результату, не виявляють інтересу до обговорення чи оцінювання власної творчості. Їхні художні образи прості, повторювані, без виразності чи логічного завершення. Діти потребують постійної підтримки, стимулювання і показу з боку дорослого, щоб зацікавитись і включитися в процес творчості.

На констатувального етапі експерименту слід здійснювати аналіз програмно-методичного забезпечення щодо здійснення художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку. У чинних комплексних програмах розвитку «Дитина», «Я у світі» приділяється увага естетичному вихованню, адже воно є невід’ємною складовою гармонійного розвитку особистості. Порівняльний аналіз програм подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз комплексних програм розвитку «Дитина», «Я у світі» щодо естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку

	«Я у Світі» (2019)	«Дитина» (2020)
	Розвиток емоційно-ціннісного ставлення до світу, формування	Формування естетичного ставлення до дійсності, розвиток

Продовження таблиці 2.2

Основна мета	естетичного смаку, розвиток творчих здібностей.	художньо-творчих здібностей, ознайомлення з різними видами мистецтва.
Зміст	Освітня лінія «Дитина у світі культури». Ознайомлення з різними видами мистецтва (музика, образотворче мистецтво, театр), розвиток естетичного сприйняття природи, формування уявлень про красу в побуті.	Розділ «Дитина у світі мистецтва». Ознайомлення з українським народним мистецтвом, розвиток художньої творчості, формування естетичних уявлень про довкілля.
Методи	Ігрова діяльність, спостереження, бесіди, творчі завдання, використання творів мистецтва.	Ігрова діяльність, творчі завдання, ознайомлення з творами мистецтва, використання народних традицій.
Особливості	Інтеграція естетичного виховання в різні види діяльності, акцент на розвиток емоційної сфери.	Акцент на ознайомлення з українським народним мистецтвом, розвиток художньої творчості.

У парціальній програмі «Радість творчості» з художньо-естетичного освітнього напрямку основна увага акцентована на виявленні та розвитку художніх і творчих здібностей у дітей. У ній висвітлено основні теоретичні та практичні підходи до організації педагогічної роботи з художньо-естетичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, подано завдання та орієнтовні

показники життєвої компетентності за визначеними тематичними розділами, розкрито основні методи і прийоми освітньої діяльності. Пропонована парціальна програма висвітлює художньо-естетичний напрям освітньої діяльності. Матеріал в ній структуровано за: трьома віковими періодами:

- ранній вік (від 2 до 3 років);
- молодший дошкільний вік (від 3 до 5 років) ;
- старший дошкільний вік (від 5 років).

Головна мета програми «Радість творчості»: виявлення, збереження і розвиток творчого та особистісного потенціалу кожної дитини, формування її художньо-естетичної компетентності, сприяння подальшій успішній адаптації та творчій самореалізації в нових умовах шкільного та майбутнього дорослого життя.

Отже, можна зробити висновок, що сучасне програмно-методичне забезпечення дошкільної освіти висуває високі вимоги до формування й розвитку художніх здібностей дітей. У педагогічній практиці вже накопичено значний обсяг дидактичних, методичних і навчально-демонстраційних матеріалів: створено посібники, методичні рекомендації, альбоми для занять із мистецтва, збірники конспектів занять, таблиці та наочні матеріали, які допомагають педагогам ефективно організовувати мистецьку діяльність дітей.

Водночас ефективність програмно-методичного забезпечення визначається не лише його змістовним наповненням, а й професійною готовністю педагогів до його реалізації. Це передбачає володіння сучасними педагогічними технологіями, здатність створювати розвивальне художньо-естетичне середовище, у якому дитина може вільно експериментувати, самовиражатися та відчувати радість творчості.

Таким чином, програмно-методичне забезпечення має розглядатися як комплексна система, що включає не тільки наявність якісних програм, посібників і методичних рекомендацій, але й високий рівень методичної культури, творчого підходу й педагогічної майстерності вихователів, які

формують у дітей основи візуальної грамотності, естетичного смаку й художнього мислення.

На констатувальному етапі експерименту доцільно провести анкетування вихователів закладів дошкільної освіти, спрямоване на виявлення рівня їхньої готовності до організації та здійснення систематичної роботи з формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Зміст орієнтовної анкети подано в додатку А.

Анкетування дасть змогу з'ясувати, наскільки вихователі закладів дошкільної освіти усвідомлюють значення мистецької діяльності у розвитку особистості дитини, володіють сучасними методиками художньо-творчого навчання, уміють застосовувати інтерактивні технології та створювати сприятливе естетичне середовище у групі.

Крім того, важливо дослідити рівень методичної підготовленості вихователів, їх ставлення до інтеграції мистецтва з іншими освітніми напрямками, уміння стимулювати дитячу ініціативу, фантазію та самовираження. Отримані результати дозволять визначити сильні сторони та проблемні зони у професійній діяльності педагогів, а також окреслити напрями подальшої роботи з підвищення ефективності формування мистецько-творчої компетентності дошкільників

У процесі експериментальної роботи доцільно використовувати комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження, серед яких: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз продуктів навчальної та творчої діяльності дітей, тестування та оцінювання отриманих результатів. Такий підхід забезпечить всебічне вивчення рівня сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників і дозволить виявити динаміку її розвитку в реальних умовах освітнього процесу.

Метод педагогічного спостереження займатиме провідне місце серед обраних методів, оскільки він надасть можливість отримати безпосередні, об'єктивні дані про поведінку, емоційні реакції, інтереси та прояви творчої активності дітей під час занять мистецького спрямування. Спостереження

буде проводитися цілеспрямовано, планомірно та систематично, у природних умовах освітнього середовища, що забезпечить достовірність отриманих результатів.

Кожне спостереження матиме чітко визначену мету та конкретні дослідницькі завдання, відповідно до критеріїв і показників мистецько-творчої компетентності (мотиваційного, знаннєвого, діяльнісного). Особлива увага необхідно приділяти таким аспектам, як активність дитини у процесі творчості, рівень самостійності, прояв емоційно-естетичного ставлення до мистецтва, здатність застосовувати набуті знання на практиці.

Результати спостережень слід ретельно фіксувати у щоденниках педагогічних спостережень або спеціальних картках, де зазначати типові дії дітей, емоційні реакції, висловлювання, особливості взаємодії з однолітками та вихователем. У подальшому ці записи необхідно узагальнювати та аналізувати, що дозволить визначити рівні сформованості мистецько-творчої компетентності дошкільників і простежити динаміку їх розвитку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Наступним етапом дослідження є розроблення діагностичного інструментарію з використанням обраних методів та методик – відповідно до кожного показника. Наводимо приклади діагностувальних завдань.

Для визначення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності за мотиваційним критерієм в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі необхідно проводити спостереження за дітьми, бесіду-інтерв'ю «Моє улюблене мистецтво», методику «Незакінчені речення», методику вибору емоційних картинок «Як ти почуваєшся, коли твориш?».

1) Бесіда-інтерв'ю «Моє улюблене мистецтво» (додаток Б), спрямована на виявлення інтересів дитини до різних видів мистецтва (музика, живопис, танець, театр). Також дає можливість визначити, які форми мистецької діяльності викликають у них найбільше задоволення, а також виявити уявлення дітей про сутність мистецтва.

Завдання бесіди:

1. З'ясувати, які види мистецтва дитина впізнає та відрізняє.
2. Виявити, який вид мистецтва є для неї найцікавішим і чому.
3. Визначити характер емоційного відгуку дитини на мистецькі твори.
4. Простежити рівень уміння дитини висловлювати власну думку, естетичні судження та асоціації, пов'язані з мистецтвом.

Матеріали та обладнання: репродукції відомих картин (2-3 приклади); короткі аудіофрагменти музичних творів різного настрою (веселий, спокійний, сумний); світлини або ілюстрації сцен із театральних постановок, танців; альбом для нотаток або картка спостереження вихователя.

Інструкції до проведення: бесіда проводиться індивідуально у спокійній, доброзичливій атмосфері. Тривалість – 10-15 хвилин. Вихователь підтримує розмову у вільній, діалогічній формі, спонукаючи дитину висловлювати власні думки, не оцінюючи правильність відповідей.

2) Методика «Незакінчені речення» (додаток В) дозволяє виявити емоційне ставлення дітей до мистецтва і творчої діяльності, з'ясувати, які види мистецтва викликають у них найбільше задоволення, які емоції супроводжують процес створення художніх образів.

Завдання методики:

1. З'ясувати, наскільки дитина усвідомлює свої почуття, пов'язані з мистецькою діяльністю.
2. Виявити рівень позитивного емоційного ставлення до творчості.
3. Простежити, як дитина сприймає власні досягнення і результати художньої праці.

Матеріали: аркуші з надрукованими або озвученими незакінченими реченнями; олівці або маркери (за бажанням, щоб дитина могла ілюструвати свою відповідь малюнком); бланк для фіксації відповідей.

Інструкції до проведення: методика проводиться індивідуально у доброзичливій, емоційно комфортній атмосфері. Дитині пропонується завершити речення своїми словами, не обов'язково одразу – вихователь

заохочує, допомагає уточнювальними запитаннями («А чому саме?», «Як ти це відчуваєш?»), але не підказує зміст відповіді. Тривалість – 10-12 хвилин.

3) Методика вибору емоційних картинок «Як ти відчуваєшся, коли твориш?» (додаток Г), спрямована на виявлення емоційно-мотиваційного ставлення дитини до мистецької діяльності, визначити, які почуття переважають у процесі творчості, та з'ясувати рівень внутрішньої мотивації до участі у мистецьких видах діяльності.

Завдання методики:

1. Дослідити, які емоції переживає дитина під час малювання, співу, танцю, ліплення чи інших видів художньої діяльності.

2. Визначити позитивне, нейтральне або негативне ставлення дитини до процесу творчості.

3. Виявити рівень усвідомлення дитиною власних емоційних станів і здатність їх вербалізувати.

Матеріали: набір з 5–7 картинок або фотографій із зображенням дитячих облич, що виражають різні емоції: радість, захоплення, спокій, здивування, сум, роздратування, байдужість; індивідуальний бланк фіксації вибору дитини; кольорові картки або фішки для позначення відповідей.

Інструкції до проведення: методика проводиться індивідуально, у спокійній атмосфері, щоб дитина почувалася вільно. Вихователь розкладає перед нею картинки й пропонує вибрати те обличчя, яке найбільше схоже на те, як вона відчувається, коли займається творчістю (малює, співає, танцює, ліпить тощо). Далі вихователь уточнює: Чому саме це обличчя? Коли ти найчастіше відчуваєшся так? А яке обличчя показує, коли тобі нецікаво або складно творити? Бесіда триває 5-7 хвилин. Відповіді фіксуються у протоколі.

Для визначення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності за знанневим критерієм в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі необхідно проводити спостереження за дітьми, діагностична бесіду «Світ мистецтва», тест-гру «Відгадай, про яке мистецтво йдеться», методику «Порівняй дві картини».

1) Діагностична бесіда «Світ мистецтва» (додаток Д) дозволяє виявити знання та уявлення дітей старшого дошкільного віку про різні види мистецтва, розуміння ними художніх образів, знайомство з окремими митцями та творами мистецтва, а також уміння оцінювати красу, емоційно відгукуватися на сприйняті художні явища.

Завдання бесіди:

1. Перевірити рівень уявлень дітей про види мистецтва (музику, живопис, театр, архітектуру, декоративно-ужиткове мистецтво).
2. Виявити знання про засоби художньої виразності (колір, форма, лінія, ритм, звук, рух).
3. З'ясувати, наскільки дитина розуміє зміст і настрій художнього твору.
4. Визначити здатність дитини оцінювати твори мистецтва, висловлювати власні судження, переваги й естетичні почуття.

Матеріали та обладнання: ілюстрації або репродукції картин (наприклад: пейзаж, портрет, натюрморт); фрагменти музичних творів різного характеру (спокійні, веселі, урочисті); зображення театральних сцен, архітектурних споруд, предметів декоративно-ужиткового мистецтва; картка для фіксації відповідей.

Інструкції до проведення: бесіда проводиться індивідуально або в малих групах (2–3 дитини) у спокійній, доброзичливій атмосфері. Тривалість – 10-15 хвилин. Вихователь показує дитині ілюстрації або увімкнені фрагменти музики, ставить запитання й заохочує висловлювати думки. Важливо не оцінювати відповіді, а підтримувати ініціативу та самостійність суджень дитини.

2) Тест-гра «Відгадай, про яке мистецтво йдеться» (додаток Е) дозволяє визначити рівень знань, уявлень та розуміння дітьми різних видів мистецтва, уміння розпізнавати їх за характерними ознаками, засобами виразності та пов'язувати зі знайомими прикладами з життя або освітнього досвіду.

Завдання тесту-гри:

1. Перевірити, чи розрізняє дитина основні види мистецтва (музику, живопис, театр, танець, архітектуру, декоративно-ужиткове мистецтво).

2. З'ясувати, чи вміє вона за описом, звуком або зображенням визначити, про яке мистецтво йдеться.

3. Виявити рівень знань про засоби художньої виразності (звук, колір, рух, форма).

4. Розвинути спостережливість, уяву, мислення, здатність до узагальнення.

Матеріали: Картки або зображення, що символізують різні види мистецтва (пензлик і палітра, ноти, театральна маска, архітектурна споруда, балетна пара). Короткі описи або загадки, які дитина має віднести до певного виду мистецтва. Музичні уривки (10-20 секунд) для слухового розпізнавання. Бланк фіксації відповідей.

Інструкції до проведення: гра проводиться індивідуально або в невеликих групах (2-3 дитини). Вихователь читає короткі описи або показує ілюстрації, а діти мають відгадати, про який вид мистецтва йдеться. За кожну правильну відповідь дитина отримує фішку, зірочку або усну похвалу. Тривалість: 10-15 хвилин.

3) Методика «Порівняй дві картини» (додаток Ж) дозволяє виявити рівень знань і розуміння дітьми художніх образів, уміння порівнювати твори мистецтва за змістом, кольором, настроєм, композицією; розвивати спостережливість, аналітичне мислення та естетичне сприймання творів живопису.

Завдання методики:

1. Навчити дитину помічати подібності та відмінності між двома художніми творами.

2. З'ясувати, чи розуміє дитина емоційно-образний зміст картини.

3. Визначити рівень сформованості естетичних суджень, здатність аргументувати свою думку.

4. Перевірити знання про виражальні засоби образотворчого мистецтва (колір, композиція, настрої).

Матеріали: дві репродукції картин подібної тематики, але з різним художнім вирішенням (наприклад: два пейзажі – літній і осінній; два портрети – дитини та дорослого; дві композиції з різним кольоровим настроєм). Таблиця фіксації спостережень. Олівці або кольорові фішки для позначення відповідей.

Інструкції до проведення: методика проводиться індивідуально у формі діалогу або гри. Вихователь показує дитині дві картини, розміщені поруч, і пропонує уважно їх роздивитися. Потім ставить низку запитань, які допомагають дитині зробити порівняння та висловити своє ставлення. Тривалість бесіди – 10-12 хвилин.

Для визначення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності за діяльнісним критерієм у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі пропонуємо проводити творчі завдання-імпровізації, спостереження за процесом художньої діяльності, методику «Коллективна композиція», аналіз дитячих робіт.

1) Творчі завдання-імпровізації (додаток II) стимулюють творчий потенціал дітей, їхню здатність до імпровізації та самовираження у мистецькій діяльності, застосовуючи набуті знання, розвиваючи уяву, емоційно-естетичне ставлення та творчу активність.

Завдання творчих завдань-імпровізацій:

1. Включити дітей у діяльність, де вони можуть самостійно формулювати художній задум («що хочу зробити») та вибирати засоби його реалізації.

2. Розвивати здатність застосовувати знання про кольори, форми, звук, рух тощо у творчому вираженні.

3. Стимулювати імпровізацію і варіативність – дозволити дітям створювати не стандартні, а «власні» художні образи.

4. Формувати у дітей емоційне ставлення до власної творчості – відчуття задоволення, радості, задоволення процесом створення.

Матеріали: аркуші паперу форматів А3/А4; фарби, олівці, воскові крейди, пензлики, різноманітні матеріали (папір, тканина, нитки) – для малювання, аплікації; музичний супровід (за потребою) – короткі уривки музики; картки-підказки або тематичні назви завдань; місце для вільної творчості (матеріали, простір, стимул).

Інструкції до проведення: вихователь оголошує тему-завдання (наприклад: «Моє настрої у кольорах»). Діти отримують час (10-15 хв) для створення власного образу на обрану тему. Педагог стимулює, але не диктує – «Яким кольором ти передаєш свій настрої?», «Як би ти намалював звук дощу?». По завершенні діти демонструють свої роботи, обговорюють (за бажанням): «Що ти створив(ла)? Чому вибрав(ла) такі фарби/форми? Які відчуття викликає твоя робота?». Вихователь фіксує результати: активність дитини, самостійність, оригінальність задуму, застосування засобів виразності.

2) Спостереження за процесом художньої діяльності (додаток К) дозволяють визначити рівень сформованості художньо-творчих умінь та навичок, особливості ставлення дитини до мистецької діяльності, її емоційно-вольову поведінку, самостійність, ініціативність та оригінальність у процесі виконання творчого завдання.

Завдання спостережень:

1. Простежити, як дитина організовує свою діяльність – від задуму до реалізації художнього образу.

2. Виявити рівень інтересу, емоційного залучення та естетичного переживання у процесі творчості.

3. Оцінити самостійність у виборі матеріалів, кольорів, композиції.

4. Визначити, як дитина реагує на труднощі, чи проявляє наполегливість, чи звертається по допомогу.

5. Фіксувати індивідуальні особливості – темп роботи, послідовність дій, акуратність, оригінальність.

Матеріали: художні матеріали: аркуші, фарби, олівці, пензлики, кольоровий папір, пластилін, природні матеріали; зразок або тема завдання (наприклад: «Осінній пейзаж», «Квітковий букет», «Мій дім»); картка спостереження для вихователя (таблиця).

Інструкції до проведення: методика передбачає безпосереднє та систематичне спостереження за діяльністю дитини під час індивідуальних або групових занять з образотворчого мистецтва. Вихователь не втручається в процес, а лише фіксує поведінкові та емоційні прояви, дії дитини, її вибір матеріалів, темп, реакції на успіхи й невдачі. Спостереження проводиться у природних умовах (звичне заняття, творча гра) та повторюється кілька разів, щоб забезпечити достовірність результатів.

3) Методика «Колективна композиція» (додаток М) сприяє розвитку творчої співпраці, колективного мислення та комунікативних умінь дітей через спільну художню діяльність; формувати вміння узгоджувати власний задум із загальним задумом групи, виражати індивідуальність у межах спільного мистецького простору.

Завдання методики:

1. Розвивати у дітей відчуття спільності, колективної відповідальності за результат художньої роботи.
2. Формувати навички взаємодії, планування, розподілу ролей у процесі творчої діяльності.
3. Стимулювати імпровізацію, фантазію та емоційне самовираження у створенні спільного художнього образу.
4. Розвивати естетичне сприймання, уяву, почуття кольору, композиції, ритму, пропорцій.

Матеріали: великий аркуш ватману або фліпчарт-паперу; фарби, олівці, фломастери, кольоровий папір, клей, ножиці; природні матеріали (листя, гілочки, пісок, тканина – за бажанням); тематика роботи («Наше місто майбутнього», «Квітуча планета», «Ми – діти миру», «Казковий ліс», «Свято дружби» тощо).

Інструкції до проведення: вихователь пропонує дітям тему, обговорює з ними зміст майбутньої композиції: «Що ми зобразимо разом?», «Хто що хотів би додати?». Діти спільно обговорюють, як буде виглядати композиція: де розташувати головні об'єкти, якими матеріалами користуватися, хто за що відповідає. Виконання колективної роботи. Вихователь стежить за взаємодією дітей, допомагає узгоджувати дії, підтримує ініціативу, але не нав'язує готових рішень. Обговорення результату: «Що вдалося?», «Що було найцікавішим?», «Як ви допомагали один одному?», «Який у нас вийшов настрій на малюнку?».

4) Аналіз дитячих робіт дозволяє (додаток Н) визначити рівень сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку через вивчення продуктів їхньої художньої діяльності (малюнків, аплікацій, ліплення тощо). Методика дозволяє виявити знання, уміння, емоційне ставлення, самостійність, оригінальність та загальний естетичний розвиток дитини.

Завдання:

1. Оцінити якість художніх робіт дітей відповідно до основних критеріїв мистецько-творчої компетентності.
2. Виявити рівень розвитку уяви, емоційного ставлення, творчої ініціативи.
3. Простежити, як діти застосовують набуті знання з мистецтва у власній діяльності.
4. Визначити індивідуальні особливості художнього мислення та виразності.

Об'єкт аналізу: Малюнки, аплікації, ліплення, колективні композиції, виконані дітьми у процесі занять, самостійної або ігрової діяльності

Процедура проведення: вихователь (або дослідник) добирає по 3–5 робіт кожної дитини, що відображають різні теми та техніки. Аналіз здійснюється за комплексом показників, які відображають як естетичний, так і когнітивно-діяльнісний компонент. Кожна робота оцінюється за чіткими критеріями,

визначеними за трьома рівнями (високий, середній, низький). Результати фіксуються в картці спостереження й порівнюються з попередніми етапами розвитку.

Отже, розроблений діагностичний інструментарій дозволить всебічно визначити рівень сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, виявити сильні та слабкі сторони сформованості на констатувальному етапі експерименту. Важливо, щоб діагностика мала не лише контрольний, але й розвивальний характер, створювала позитивну емоційну атмосферу та стимулювала дітей старшого дошкільного віку до подальшої творчої активності.

2.2. Система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності

У сучасній дошкільній освіті формування мистецько-творчої компетентності розглядається як інтегрований процес, що поєднує розвиток художньо-естетичного сприймання, умінь і навичок у різних видах мистецької діяльності, творчого мислення та емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва. Одним із найбільш ефективних засобів реалізації цього завдання є проєктна діяльність, яка передбачає активну участь дітей у плануванні, виконанні та презентуванні результатів творчої роботи.

Система роботи з формування мистецько-творчої компетентності засобом проєктної діяльності ґрунтується на принципах особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегрованого та ігрового підходів, а також передбачає тісну взаємодію з батьками та залучення різноманітних мистецьких ресурсів.

Нами було розроблено проєкт на тему «Мандрівка у світ мистецтва» (додаток Н).

Керівник проєкту: вихователь-методист закладу дошкільної освіти.

Учасники проєкту: діти старшого дошкільного віку, батьки вихованців.

Тип проєкту:

Практико-орієнтований – за домінуючою діяльністю.

Довготривалий – за терміном.

Комбінований – за змістом.

Творчий – за ступенем самостійності.

Художньо-естетичний – за кінцевим результатом.

Колективний – за кількістю учасників.

Частково-пошуковий – за характером діяльності.

Мета проєкту – забезпечити цілеспрямоване та поетапне формування мистецько-творчої компетентності у дітей старшого дошкільного віку через залучення до різних видів проєктної діяльності.

Завдання:

- стимулювати інтерес дітей старшого дошкільного віку до мистецтва та творчості;
- розвивати емоційно-ціннісне ставлення до художніх творів;
- формувати знання про види та засоби мистецької діяльності;
- удосконалювати практичні художньо-творчі вміння;
- сприяти розвитку комунікативних та соціальних навичок у процесі колективної роботи.

План реалізації проєкту передбачає такі етапи:

1. Організаційний етап:

- ознайомлення дітей з темою майбутнього проєкту через бесіди, перегляд ілюстрацій, прослуховування музики, відвідування виставок чи театрів;
- визначення мети проєкту та обговорення очікуваних результатів у доступній для дітей формі;
- формування мотивації через ігрові ситуації, загадки, рольові завдання;
- спільне складання плану дій з урахуванням пропозицій дітей;

- розподіл ролей відповідно до інтересів і здібностей (художники, актори, музиканти, майстри);

- підбір матеріалів, інструментів, обладнання.

2. Реалізація проєкту:

- виконання творчих завдань: малювання декорацій, виготовлення костюмів, створення музичного супроводу, підготовка аплікацій та ліплення елементів проєкту;

- інтеграція різних видів мистецької діяльності (образотворчої, музичної, театральної);

- організація роботи в підгрупах та індивідуальних занять залежно від завдань;

- публічна демонстрація результатів (виставка, концерт, театралізована вистава, показ мультимедійної презентації);

- запрошення батьків, інших груп дітей, вихователів.

3. Підсумок проєкту:

- обговорення того, що вдалося, що сподобалося, які труднощі виникали;

- заохочення самооцінки та взаємооцінювання у доброзичливій формі;

- відзначення внеску кожного учасника.

Під час реалізації проєкту ми пропонуємо дотримувалися таких умов: включення до проєктної діяльності різноманітних видів дитячої діяльності; врахування індивідуальних інтересів і бажань дітей старшого дошкільного віку; залучення до проєктної діяльності батьків вихованців.

Загалом проєкт «Мандрівка у світ мистецтва» розрахований 8 тижнів. Кожні 2 тижні мають свою відповідну тематичну спрямованість: «У світі тварин», «У світі рослин», «Дивовижні іграшки», «Світ казки».

Тематичний тиждень «У світі тварин», спрямований на ознайомлення дітей із книжковою графікою як видом образотворчого мистецтва, із творами українського художника-ілюстратора К. Лавра, а також на розвиток інтересу до мистецтва книжкової ілюстрації. Протягом тижня діти вчитимуться

помічати художньо-виразні засоби, що використовує ілюстратор – колір, фон, рух, композицію, способи передавання характеру тварин, – і висловлюватимуть власне бачення через створення власних малюнків, використовуючи графічні матеріали. Метою стане створення умов для творчого самовираження дітей у процесі образотворчої діяльності.

Тематичний тиждень «У світі рослин», присвячений знайомству дітей із мистецтвом петриківського розпису – видатною частиною української культурної спадщини. Упродовж тижня діти оволодіватимуть технічними прийомами та навичками відтворення характерних елементів петриківського орнаменту – традиційної квітки «цибульки», бутону, гілки калини, – розвиватимуть почуття ритму, кольору й декоративності.

Тематичний тиждень «Дивовижні іграшки», спрямований на ознайомлення дітей із народною іграшкою України, її естетичною та культурною цінністю. Діти познайомляться з унікальною красою ужгородських, опішнянських, косівських і яворівських іграшок, дізнаються про історичні традиції їх виготовлення та вчитимуться декорувати площинні й об'ємні форми іграшок, розвиваючи почуття форми, кольору й гармонії.

Тематичний тиждень «Світ казки», спрямований на ознайомлення дітей із творчістю видатної української художниці М. Примаченко, розвиток інтересу до декоративного живопису, формування вміння розпізнавати художньо-виразні засоби – колір, фон, динаміку рухів, способи декорування тварин. У процесі занять діти розвиватимуть емоційно-почуттєве сприйняття мистецьких творів, вчитимуться емоційно оцінювати художні образи, створюватимуть власні фантастичні образи та прикрашатимуть їх декоративними елементами, розкриваючи свій творчий потенціал.

Кожне заняття в межах тематичного тижня передбачало організацію різних видів діяльності дітей – комунікативної, пізнавальної, творчо-перетворювальної та оцінно-контрольної, – із обов'язковим залученням до практичної роботи, результатом якої ставали дитячі малюнки та власні казки, створені за мотивами занять. Такі форми роботи стимулювали творчу

активність дітей, сприятливо впливали на розвиток образного мислення, уяви та зв'язного мовлення, допомагаючи кожній дитині виявити себе у творчості та самовираженні.

Орієнтовний план тематичного тижня проєкту «Мандрівка у світ мистецтва» «У світі тварин» подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

*Орієнтовний план освітнього проєкту «Мандрівка у світ мистецтва»
лютий – «У світі тварин»*

Тема	Зміст роботи
Зустріч із графікою	<p>Мета: Ознайомити дітей із книжковою графікою як різновидом образотворчого мистецтва, зокрема з ілюстраціями українського художника Костя Лавра.</p> <p>Завдання: розвивати інтерес до мистецтва книжкової ілюстрації та творчості К. Лавра; формувати вміння помічати художньо-виразні засоби графіка – колір, фон, рух, способи оживлення зображень тварин; створювати умови для розвитку мовленнєвої активності дітей, зокрема уміння складати описові розповіді під час розгляду ілюстрацій, висловлювати власне емоційно-ціннісне ставлення до творчості художника та побачених образів.</p>
Малювання графічними засобами (олівці, фломастери, пастель, вугілля, крейда)	<p>Мета: ознайомити дітей із прийомом створення художнього образу тварини шляхом домальовування геометричних фігур, показати, як із простих форм можна створити виразний образ; розвивати уяву, творче мислення та технічні навички роботи з графічними матеріалами.</p> <p>Завдання: запропонувати дітям розглянути різні графічні матеріали, ознайомити з їхніми властивостями та можливостями використання у творчості; дати змогу</p>

Продовження таблиці 2.3

	обрати геометричну фігуру за власним бажанням і перетворити її на зображення тварини; Звернути увагу на етапи створення образу – визначення форми, деталей, пропорцій і кольору; показати прийоми малювання, що допомагають передати будову тіла, взаємозв'язок частин, співвідношення великих і малих елементів, досягти гармонійності та виразності зображення.
Складання казки за дитячими малюнками	Мета: розвивати в дітей уміння складати казкову розповідь за власними малюнками на тему «Казкові тварини», спонукати до опису характеру створених образів та вправляти в умінні добирати імена для казкових героїв; сприяти розвитку уяви, фантазії та творчого мовлення, заохочуючи дітей до самостійного вигадкування сюжетів і художніх описів.
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Свійські тварини», «Дикі тварини», «Кімнатні тварини», «Хто чим харчується»; «Допоможи мамі знайти своїх дитинчат». Рухливі ігри: «Здожени зайчатка», «Ведмідь не спить». Творчі ігри: «Перетворись на тваринку», «Покажи тваринку», «Упізнай тварину».

На другому тижні реалізації проєкту «Мандрівка у світ мистецтва», який має назву «У світі рослин», освітню діяльність в закладі дошкільної освіти пропонуємо спрямувати на ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із мистецтвом, що відображає красу рослинного світу, інтерпретує та стилізує його, перетворюючи природні форми на яскраві зразки декоративного розпису. Орієнтовний план його проведення подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Орієнтовний план освітнього проєкту «Мандрівка у світ мистецтва»

березень – «У світі рослин»

Тема	Зміст роботи
Зустріч із петриківським розписом	<p>Мета: ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із декоративним розписом Петриківки.</p> <p>Завдання: розкрити дітям естетичну привабливість і самобутність петриківського розпису; ознайомити їх з історією виникнення, становлення та розвитку цього виду народного мистецтва; формувати художній смак, естетичні почуття та вміння помічати й цінувати красу навколишнього світу.</p>
Малювання акварельними фарбами	<p>Мета: навчити дітей малювати традиційну квітку – «цибульку», використовуючи вільний мазок; закріпити вміння самостійно добирати кольори, готувати фарби на палітрі; розвивати естетичний смак; удосконалювати технічні навички малювання пензликом і пальчиком у декоративному розпису за мотивами Петриківки; виховувати почуття насолоди від створення краси.</p> <p>Завдання: розглянути декоративну тарілку, оздоблену петриківським орнаментом, звертаючи особливу увагу на зображення квітки «цибульки»; звернути увагу дітей на поєднання кольорів, форму та розташування пелюсток. показати техніку виконання квітки вільним мазком, демонструючи послідовність роботи: малювати пелюстки попарно, починаючи від середини квітки з менших елементів, поступово збільшуючи довжину пелюсток у зовнішніх парах, так щоб усі вони сходилися в один пучок, утворюючи гармонійну квітку.</p>
Малювання бутона	<p>Мета: ознайомити дітей з малюванням бутона, який можна малювати і пальцем, і пензликом; закріпити вміння</p>

Продовження таблиці 2.4

	<p>користуватися фарбам; виховувати самостійність у дітей старшого дошкільного віку.</p> <p>Завдання: розглянути декоративні вироби, прикрашені зображеннями бутонів, звернути увагу дітей на те, як вони розташовані в композиції та яку роль відіграють у</p>
	<p>загальному візерунку; пояснити й продемонструвати прийом малювання бутона пальцем: занурити палець у фарбу, зробити перший мазок на папері, а другий – коротший – частково накласти на попередній, утворюючи форму бутона. Під бутонем пензликом домалювати зелені листочки, що підкреслюють його природність; показати, що бутон можна намалювати і пензликом, дотримуючись того самого принципу послідовності рухів.</p>
<p>Малювання «Гілка калини»</p>	<p>Мета: формувати в дітей уміння створювати композицію «Гілка калини», правильно поєднуючи ягоди калини та листки на спільному стеблі; розвивати естетичне сприйняття та задоволення від процесу творчості, почуття гармонії й краси; виховувати охайність, уважність до деталей та наполегливість у завершенні власного задуму.</p> <p>Завдання: розглянути візерунок із зображенням ягід калини, звертаючи увагу на те, з яких елементів він складається та якими кольорами виконані листки й грона калини; пояснити дітям послідовність створення композиції, продемонструвати зразок і покроково показати процес малювання: як з'єднати квітку й листки стеблом, щоб утворити цілісну композицію; після основного етапу роботи запропонувати дітям оздобити малюнок дрібними декоративними елементами, що</p>

Продовження таблиці 2.4

	допоможе надати візерунку завершеного та гармонійного вигляду.
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Пори року і квіти», «Квіткова галявина», «Кімнатні квіти», «Склади квітку». Рухливі ігри: «Бджоли та квіти», «Сонечко і дощик», «Знайди квітку». Творчі ігри: «Покажи квітку», «Упізнай квітку».

Наступний тематичний тиждень «Дивовижні іграшки» доцільно спрямувати на ознайомлення дітей із традиційною народною іграшкою України, її самобутністю та художньою цінністю, розкриття унікальної краси ужгородських, опішнянських, косівських і яворівських іграшок, ознайомлення з історичними витоками та традиціями їх виготовлення, а також на формування вмінь і навичок декорування площинних та об'ємних форм іграшок у процесі творчої діяльності. Орієнтовний план його проведення подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

*Орієнтовний план освітнього проєкту «Мандрівка у світ мистецтва»
березень – «Дивовижні іграшки»*

Тема	Зміст роботи
Народні іграшки України	Мета: ознайомити дітей старшого дошкільного віку з народною іграшкою України; викликати почуття естетичної насолоди від декоративного малювання; виховувати відчуття гордості за українських майстрів. Завдання: показати дітям естетичну привабливість і різноманіття народної іграшки – ужгородської, опішнянської, косівської, яворівської шкіл народного мистецтва; ознайомити з історичними витоками

Продовження таблиці 2.5

	<p>виготовлення української іграшки, зокрема з традиційними її образами – сопілкою, свистулькою, коником, пташкою, півником, поросятком; продовжувати навчати дітей прикрашати площинні форми іграшок декоративним візерунком, використовуючи крапки, лінії, мазки різних кольорів, розвиваючи почуття гармонії, кольору та ритму у творчій діяльності.</p>
<p>Аплікація «Яворівська іграшка-забавка – деркач»</p>	<p>Мета: продовжувати ознайомлювати дітей із творчістю українських народних майстрів Яворівщини; формувати вміння оздоблювати готові площинні форми декоративними візерунками, використовуючи елементи, характерні для яворівського орнаменту – вербівку, цяточки, зірочку, квітку, хвилясту лінію; спонукати дітей до самостійного створення композицій, у яких елементи декору гармонійно поєднуюватимуться між собою; виховувати повагу до народних традицій і праці майстрів, які зберігають та передають красу українського декоративного мистецтва.</p>
<p>Ліплення. «Косівська керамічна іграшка - коник»</p>	<p>Мета: ознайомити дітей з керамічними іграшками майстрів Косова, їхньою самобутністю та художніми особливостями; познайомити з пластичними матеріалами та етапами створення глиняної іграшки, звертаючи увагу на основні прийоми й способи ліплення; навчати прикрашати площинну форму коника декоративним візерунком, використовуючи елементи розпису, характерні для косівської іграшки – мазки, крапки, лінії; виховувати інтерес, шанобливе ставлення</p>

Продовження таблиці 2.5

	та гордість за народне мистецтво й творчість українських майстрів-керамістів.
Малювання. «Опішнянська іграшка»	Мета: навчати дітей прикрашати площинні предмети, виконані у формі опішнянської іграшки, створюючи декоративні візерунки з коротких хвилястих, прямих і обвідних ліній, мазків різного розміру та крапок; показати прийом накладання фарби на фарбу для досягнення виразності орнаменту; спонукати до використання кольорової гами, притаманної опішнянській кераміці, розвиваючи почуття гармонії, ритму та декоративного мислення у творчій діяльності.
Ігрова діяльність:	народознавча ігротека: «Одягни ляльку», лото «Мої іграшки».

Останній тематичний тиждень «Світ казки» пропонуємо спрямувати на ознайомлення дітей із творчістю видатної української художниці М. Примаченко, розвиток інтересу до декоративного живопису та формування естетичного сприйняття мистецтва; виховання вміння розпізнавати художньо-виразні засоби – колір, фон, динаміку рухів, способи декорування тварин; розвиток емоційно-почуттєвого відгуку на мистецькі твори, уміння виражати власне емоційно-ціннісне ставлення до художніх образів, а також створювати власні фантастичні образи, оздоблюючи їх декоративними елементами.

Орієнтовний план його проведення подано в таблиці 2.6.

Для реалізації методу проєктів у середовищі, що оточуватиме дітей, необхідно створювати сприятливі умови для повноцінного інтелектуального, пізнавального, емоційного та діяльнісного розвитку особистості, а також для її ефективної комунікації з однолітками та дорослими. Розвивальне середовище організовувати так, щоб стимулювати активність, самостійність,

ініціативність дітей, сприяти формуванню їхнього творчого потенціалу та соціальної компетентності.

Таблиця 2.6.

*Орієнтовний план освітнього проєкту «Мандрівка у світ мистецтва»
квітень – «Світ казки»*

Тема	Зміст роботи
Казковий світ Марії Примаченко	<p>Мета: ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з українською видатною художницею Марією Примаченко; розвивати інтерес дітей до декоративного живопису та творчої спадщини Марії Примаченко.</p> <p>Завдання: формувати вміння помічати й аналізувати художньо-виразні засоби, такі як колір, фон, рух, способи декорування образів; сприяти розвитку емоційно-почуттєвого сприйняття творів декоративного мистецтва, умінню висловлювати власне емоційно-ціннісне ставлення до художніх образів; створювати умови для глибокого емоційного переживання дітьми змісту окремої картини чи узагальненого художнього образу, стимулюючи їхню уяву, співпереживання та естетичну насолоду від мистецтва.</p>
Малювання з елементами аплікації.	<p>Мета: створити колективні роботи за мотивами творчості М. Примаченко. «Синій зоряний бик» за допомогою малювання та аплікації.</p> <p>Завдання: навчати дітей оздоблювати аплікативні елементи декоративними візерунками, створеними за мотивами розписів видатної художниці, добираючи кольори та форми відповідно до задуму; формувати вміння складати орнаментальну композицію на великій площинній основі, гармонійно поєднуючи її елементи; розвивати почуття композиції, симетрії, ритму та колірних поєднань, виховуючи естетичний смак і творчу уяву дітей.</p>

Продовження таблиці 2.6

Малювання фарбами	<p>Мета: навчити створювати індивідуальну декоративну композицію із зображенням казкового птаха за мотивами Марії Примаченко; закріплювати навички використання різних форм, деталей, пропорцій, кольорів і декоративних прийомів малювання.</p> <p>Завдання: створити композицію на основі овала, перетворивши його на птаха, оздобити зображення візерунками та декоративними елементами, надаючи художньому образу казковості, виразності й естетичної привабливості.</p>
Ігрова діяльність	Театрально-ігрові вправи: на сценічне перевтілення «Зіграй героя», на емоційну виразність «Весело-сумно», на розвиток мови жестів, пантоміми «Звір по лісу йшов»

Адже правильно сплановане освітньо-розвивальне середовище сприятиме соціалізації дитини, формуванню її життєвих навичок, умінню співпрацювати, домовлятися, висловлювати власну думку. Таке середовище впливатиме на всі аспекти розвитку – інтелектуальний, емоційний, моральний, естетичний та фізичний.

Середовище в групі дітей старшого дошкільного віку доцільно планувати із урахуванням вікових особливостей вихованців, їхніх інтересів і потреб. Передбачати наявність постійних та змінних осередків, у яких діти зможуть самостійно або в невеликих групах здійснювати різні види діяльності: ігрову, пізнавальну, творчу, трудову, дослідницьку. У цих осередках доцільно зберігати відповідні матеріали, які регулярно оновлювати відповідно до тематики проєктів і поточних інтересів дітей.

Так, наприклад, організувати такі осередки:

– «Мистецький осередок», де знаходитимуться гуаш, нитки, трафарети, тканини, різноманітні природні матеріали для аплікацій та колажів, що спонукатимуть дітей до самовираження через творчість;

– «Трудовий осередок», у якому розміщуватимуться матеріали для ручної праці — ножиці, клей, картон, дерев'яні та тканинні заготовки, що розвиватимуть дрібну моторику та працелюбність;

– «Осередок відпочинку та самоусамітнення», який слугуватиме для психологічного розвантаження, зняття емоційної напруги, відновлення позитивного емоційного стану;

– «Пізнавально-дослідницький осередок», де будуть розміщені різні природничі матеріали, збільшувальні прилади, предмети для експериментів і спостережень;

– «Бібліотечний куточок», що допомагатиме дітям розширювати світогляд через перегляд ілюстрованих книг, енциклопедій, казок.

Усе середовище буде побудоване на принципах відкритості, гнучкості та інтегрованості, щоб кожна дитина могла відчувати себе активним учасником освітнього процесу, проявити ініціативу, відповідальність та креативність у межах проєктної діяльності.

Для формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку вихователі плануватимуть проведення різних видів занять у першій половині дня, спрямованих на розвиток художнього сприймання, емоційного відгуку на мистецькі твори, оволодіння різними техніками зображення та ручної праці. У другій половині дня передбачатиметься закріплення набутих знань, уявлень і практичних умінь через ігрову, самостійну та проєктну діяльність дітей.

Особливу увагу необхідно приділяти дітям старшого дошкільного віку, які продемонструють низький рівень сформованості мистецько-творчої компетентності. Для таких вихованців вихователі організовуватимуть додаткову підтримку, створюючи ситуації успіху, підбадьорюючи їх та заохочуючи до творчого самовираження. Якщо дитина не зможе виконати

певне завдання, вихователь звертатиметься по допомогу до інших дітей, формуючи навички взаємодопомоги, колективного мислення та співпраці. Після цього вихователь знову запропонуватиме завдання дитині, щоб дати їй змогу проявити наполегливість, упевненість у власних силах і досягти результату самостійно.

Крім того, активно проводитиметься індивідуальна робота з кожною дитиною з метою закріплення знань, умінь і відпрацювання алгоритмів творчої діяльності. Вихователі використовуватимуть різноманітні методи – бесіди, демонстрації, художні спостереження, експерименти з матеріалами, вправи на розвиток фантазії та уяви. Особлива увага приділятиметься створенню емоційно комфортної атмосфери, у якій дитина відчуватиме радість від процесу творчості та бажання вдосконалювати свої здібності.

У такий спосіб формування мистецько-творчої компетентності відбуватиметься системно, послідовно й особистісно орієнтовано, що забезпечить гармонійний розвиток кожного вихованця.

Під час реалізації проєкту «Мандрівка у світ мистецтва» вихователі використовуватимуть різноманітні форми роботи з батьками, спрямовані на підвищення їхньої педагогічної культури, залучення до освітнього процесу та формування партнерських взаємин між родиною і закладом дошкільної освіти.

Передбачатимуться такі форми взаємодії:

– консультації. Наприклад, будуть проведені консультації на теми: «Як зацікавити дитину малюванням тварин?», «Виховний потенціал народної іграшки?», « Декоративний розпис у творчому розвитку дитини», «Казка в житті кожної дитини». Такі зустрічі допомагатимуть батькам вихованців глибше розуміти значення творчої діяльності дитини та сприятимуть єдності педагогічних підходів сім'ї й дитячого садка.

– індивідуальні бесіди з батьками. Вихователі проводитимуть бесіди щодо створення вдома куточка творчості на тему «Зона творчого самовираження», тобто місце, де дитина зможе малювати крейдою, фарбами чи фломастерами, вільно висловлюючи свої ідеї та емоції. Також

обговорюватимуться питання, як допомогти дитині створити власний «шедевр» у домашніх умовах, які методи і прийоми нетрадиційного малювання можна буде використовувати у спільній творчій діяльності з дитиною. Такі бесіди сприятимуть зміцненню партнерства між педагогами та родинами, а також підвищенню ролі батьків у розвитку творчих здібностей своїх дітей.

– інформаційно-просвітницька робота. Для батьків будуть створені папки-розкладки з інформацією про досягнення їхніх дітей, а також оновлюватимуться інформаційні стенди, де розміщуватиметься інформація про мистецьку діяльність вихованців і демонструватимуться їхні роботи.

– проведення майстер-класів «Виготовляємо іграшку разом із дитиною», «Малюємо тварин разом із дитиною» та інших.

Ми вважаємо, що такі форми співпраці забезпечуватимуть тісний зв'язок між закладом дошкільної освіти і родиною, сприятимуть формуванню єдиного творчого простору для дитини, у якому виховання, навчання й розвиток відбуватимуться гармонійно та послідовно.

Отже, система роботи з формування мистецько-творчої компетентності засобом проєктної діяльності забезпечить комплексний підхід до розвитку дітей старшого дошкільного віку. Оскільки вона інтегрує пізнавальні, емоційні та практичні компоненти розвитку, сприяє формуванню у дітей уміння працювати в команді, приймати рішення, виявляти креативність і отримувати задоволення від результатів своєї праці.

2.3. Рекомендації для вихователів щодо формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Мистецько-творча компетентність в старшому дошкільному віці є інтегрованим утворенням, що поєднує знання про мистецтво, практичні художньо-творчі навички, емоційно-ціннісне ставлення до художніх явищ і здатність реалізовувати власні творчі задуми. Саме від рівня професійної

майстерності вихователів закладів дошкільної освіти, його здатності створити творче розвивальне середовище, організувати емоційно насичену взаємодію з дітьми та застосовувати сучасні педагогічні технології залежить ефективність розвитку мистецько-творчої компетентності.

З огляду на це, доцільно окреслити рекомендації для вихователів, які сприятимуть формуванню в дітей старшого дошкільного віку інтересу до мистецтва, активної участі у творчій діяльності та розвитку естетичних почуттів:

1. Створення розвивального художнього середовища:

- оформити у групі куточок мистецтва з різноманітними матеріалами (папір, фарби, олівці, тканина, природні матеріали);
- забезпечити вільний доступ дітей до художніх засобів у будь-який момент творчої активності;
- використовувати змінні тематичні експозиції – репродукції картин, дитячі роботи, фотографії природи, предмети народного мистецтва.

2. Організація цілісного мистецького процесу:

- поєднувати різні види мистецтва (музику, живопис, літературу, театр, танець) у спільних заняттях;
- використовувати міжпредметні зв'язки: слухання музики перед малюванням, перегляд відео або картин перед ліпленням;
- залучати дітей до колективних творчих проєктів, що сприяють формуванню командної роботи, взаємопідтримки, спільного естетичного досвіду.

3. Розвиток самостійності та творчої ініціативи:

- заохочувати дітей до самостійного вибору теми, кольорів, засобів виразності;
- пропонувати завдання відкритого типу – без зразка, із варіативним результатом;
- підтримувати навіть найнезвичайніші дитячі ідеї, не оцінюючи їх як «правильні» чи «неправильні»;

- використовувати творчі ігри, завдання-імпровазації («Музика у фарбах», «Як звучить вітер?»).

4. Виховання емоційно-естетичного ставлення:

- створювати ситуації позитивних емоцій під час творчості: музичний супровід, доброзичливу атмосферу, слова підтримки;

- навчати дітей спостерігати за красою довкілля, звертати увагу на кольори, форми, звуки, рухи;

- організовувати спільні обговорення мистецьких творів і дитячих робіт, формуючи вміння оцінювати без критики, з повагою до думки інших.

5. Підвищення професійної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти:

- вихователю важливо постійно розвивати власну художню культуру: відвідувати виставки, читати мистецтвознавчі джерела, брати участь у тренінгах творчого розвитку;

- удосконалювати педагогічну рефлексію – вміння бачити сильні сторони кожної дитини та стимулювати її до творчих відкриттів;

- співпрацювати з музичними керівниками, художниками, майстрами декоративно-ужиткового мистецтва для збагачення мистецького досвіду дітей.

6. Взаємодія з родиною:

- проводити спільні майстер-класи, родинні виставки, тематичні творчі дні;

- заохочувати батьків підтримувати інтерес дитини до мистецтва вдома – створити власний «творчий куточок», разом малювати, слухати музику, відвідувати музеї.

Ми переконані, що реалізація зазначених рекомендацій сприятиме формуванню в дітей старшого дошкільного віку мистецько-творчої компетентності, а також позитивного ставлення до мистецтва, потреби у творчому самовираженні, емоційної відкритості та естетичного

світосприйняття, що є основою подальшого духовного та інтелектуального розвитку дитини.

Висновки до другого розділу

Для виявлення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку нами було розроблено та підібрано комплекс методик діагностики, що поєднують різні форми, прийоми й інструменти оцінювання. Відбір діагностичного інструментарію здійснювався на основі аналізу науково-методичних джерел у галузі дошкільної педагогіки, психології творчості та мистецької освіти (О. Кононко Т. Комарова, Л. Масол, В. Моляко, О. Половіна та ін.).

Відповідно до теоретичних засад формування мистецько-творчої компетентності на констатувальному етапі дослідження було визначено три критерії: мотиваційний, знанневий та діяльнісний із відповідними показниками, що відображають різні аспекти художньо-творчого розвитку дитини.

Для кожного з критеріїв було підібрано й адаптовано методики діагностування, спрямовані на виявлення окремих компонентів компетентності: рівня інтересу до мистецької діяльності, глибини знань про види мистецтва, сформованості практичних умінь і навичок у художньому самовираженні, емоційного ставлення до творчості.

На основі розроблених критеріїв і підібраних методик визначено три рівні сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку: високий – характеризується стійким інтересом до мистецтва, здатністю до самостійної творчої діяльності, розвиненою естетичною чутливістю; середній – відзначається вибіркоvim інтересом, частковою самостійністю, потребою у педагогічній підтримці; низький – характеризується несформованим інтересом до мистецтва, відсутністю самостійності та емоційного залучення до творчості.

Подальше дослідження було спрямоване на розроблення системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності засобами проектної діяльності. У процесі розроблення системи враховувалися принципи інтеграції видів мистецької діяльності, створення сприятливого художнього середовища,

розвитку самостійності, ініціативності та творчого мислення дітей. Підготовлено проєкт «Мандрівка у світ мистецтва», який за своїми характеристиками є довготривалим, практично-творчим і складається з тематичних тижнів, під час яких відбуваються заняття з образотворчої та художньо-мовленнєвої діяльності, ігрова діяльність, взаємодія з батьками.

Крім того, було підготовлено методичні рекомендації для вихователів, спрямовані на вдосконалення змісту та форм організації мистецької діяльності в закладі дошкільної освіти, активізацію творчого потенціалу дітей, підвищення педагогічної майстерності вихователів.

Результати проведеного теоретико-методичного аналізу дозволяють зробити висновок, що використання проєктної діяльності як засобу формування мистецько-творчої компетентності має значний розвивальний потенціал: воно забезпечує інтеграцію мистецьких умінь, стимулює пізнавальну активність, сприяє емоційному збагаченню та формуванню позитивного ставлення дітей до творчої самореалізації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, присвячене проблемі формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку дає підстави для таких загальних висновків:

1. У процесі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку з'ясовано, що поняття «мистецько-творча компетентність» трактується науковцями як інтегрована якість особистості, що охоплює знання про мистецтво, емоційно-ціннісне ставлення до художніх образів, здатність до творчої діяльності та самовираження. У наукових працях (Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Комарова, Л. Масол, В. Моляко, О. Половіна, та ін.) підкреслюється, що мистецтво відіграє провідну роль у розвитку духовності, емоційної культури й креативного мислення дитини. Аналіз літератури дав змогу окреслити сутність, структуру, педагогічні умови формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

2. Схарактеризовано проєктну діяльність як ефективний засіб формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтовано, що використання проєктної технології в освітньому процесі забезпечує інтеграцію різних видів мистецтва, активізує пізнавальну діяльність дітей, сприяє розвитку самостійності, ініціативності, емоційної виразності та здатності до колективної творчості. Проєктна діяльність створює умови для реалізації індивідуального творчого потенціалу кожної дитини, формує досвід співпраці, комунікації та спільного досягнення результату.

3. Визначено критерії, показники та рівні сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. На основі теоретичних положень виділено три критерії: мотиваційний (інтерес до мистецтва, емоційно-позитивне ставлення, прагнення до самовираження); знаннєвий (обсяг і глибина уявлень про різні види мистецтва, знання художніх образів і термінів); діяльнісний (здатність творчо застосовувати знання, самостійно створювати художні образи, проявляти оригінальність та

ініціативу). Відповідно до визначених критеріїв встановлено три рівні сформованості компетентності – високий, середній і низький, що дають змогу діагностувати рівень сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

4. Розроблено систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності та підготовлено рекомендації для вихователів щодо її використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Система роботи ґрунтується на принципах інтеграції, діяльнісного підходу, емоційно-естетичної спрямованості, індивідуалізації та співтворчості дитини й педагога. Вона передбачає використання проєктних технологій як ефективного засобу розвитку пізнавальної, емоційної й практичної активності дітей.

Проєктна діяльність у такій системі виступає інструментом інтеграції мистецьких видів діяльності (образотворчої, музичної, театральної, декоративно-ужиткової) та стимулює самостійність, ініціативність, емоційність, комунікативність і творчу уяву дітей.

Розроблено рекомендації для вихователів акцентують увагу на необхідності: створення у групі розвивального художньо-естетичного середовища; забезпечення умов для самостійного вибору дітьми теми, матеріалів, способів реалізації творчого задуму; організації колективних і сімейних мініпроєктів, які поєднують різні види мистецтва; використання ігрових і дослідницьких методів, що стимулюють творчу активність; підтримки позитивного емоційного клімату, де кожна дитина відчуває успіх і значущість власного внеску.

Отже, запропонована система роботи щодо формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної діяльності дозволить підвищити ефективність означеного процесу, оскільки створить умови для розвитку інтересу до мистецтва, формування естетичного

смаку, самостійності, ініціативності та здатності до емоційно-художнього самовираження.

Список використаних джерел

1. Андросович К. Проектна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогіка»*. 2014. Вип. 1. С. 23–30.
2. Андрющенко Т.К. Диференціація при здійсненні креативного розвитку дітей. URL: <https://surl.li/ckdnhk> (дата звернення: 10.09.2025)
3. Аторіна В. М. Естетичний розвиток дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: виклики та пріоритети*: зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 19-20 жовтня 2023 року. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. С. 103–105.
4. Аторіна В. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2024 року), 2024. С. 14–15.
5. Аторіна В. Художньо-продуктивна діяльність як засіб формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. *XIV Глухівські читання – 2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук* : Збірник матеріалів XIV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. О.О. Сороки. Глухів, 2024. С. 656–658.
6. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://surl.li/zcvant> (дата звернення: 19.10.2025).
7. Бендер Ю. Художньо-естетична діяльність, як основний засіб формування художньо-естетичної компетентності. URL: <https://surli.cc/tojhhq1> (дата звернення: 19.10.2025).
8. Березюк В. С., Рудік О. А. Інноваційні технології в ДНЗ. Х.: Вид. група «Основа». 2017. 224 с.
9. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Хрестоматія. Одеса :

Астропринт, 1999. 292 с.

10. Борщ Р. М. Радість творчості: програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку / Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://slovnuk.me/> (дата звернення: 14.10.2025).

12. Вільхова О., Пасічніченко А. Мистецько-творча компетентність дошкільників: психологічні передумови і практичні аспекти формування. URL: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317668> (дата звернення: 11.09.2025).

13. Гавриш Н. В. Мовленнєво-творча діяльність дітей дошкільного віку: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2006. 312 с.

14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

15. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту В. О. Огнев'юк; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київський ун-т. ім. Грінченка, 2020. 419 с.

16. Дронова О. О. Педагогічні умови розвитку образо-створення в процесі художньо-естетичного самовираження дітей 5–6 років. URL: <https://surl.li/itnyzb> (дата звернення: 19.10.2025).

17. Дронова О. О. Проблема художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку у сучасному медіа-просторі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 13(1). С. 85–95.

18. Дронова О. О., Нестерова Е. О. Інтеграція науки з мистецтвом у педагогічній технології художньо-естетичного розвитку дошкільників. *Молодий вчений.* 2017. № 10.1(50.1). С. 26–29.

19. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.

20. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 11.09.2025).
21. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. 8-ий додатк. тераж. Харків: Фоліо., 2006. 540 с.
22. Іскрижицька А. М. Формування мистецько-творчої компетентності у дітей дошкільного віку та дітей з ооп засобами музичних видів діяльності. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/44641/1/1.pdf> (дата звернення: 11.07.2025).
23. Калуська Л., Отрощенко М. Інновації в дошкільній освіті. Програми, технології, проекти, ідеї. Тернополь : Мандрівець, 2010. 376 с.
24. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. С. 39–40.
25. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.
26. Клокова Ю. Формування художньо-естетичного смаку в дошкільників. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали*. Вип. 2. Київ, 2011. С. 265–268.
27. Козак Л. В. Проектна діяльність у закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. 176 с.
28. Козак Л. В., Коваль В. Ю. Проектна діяльність як засіб підготовки дитини до навчання у новій українській школі. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32376/1/%D0%9A%D0%BEzak_%D0%9A%D0%BEval_.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
29. Козак Л.В., Король Г.А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/18/part_3/38.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
30. Комарова Т. С. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з образотворчим мистецтвом. Київ: Генеза, 2012. С. 145–152.

31. Кононко О. Л. Дитина у світі мистецтва: програма художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Київ: Світич, 2011. С. 34–39.
32. Кононко О. Л. Розвиток особистості дитини в дошкільному дитинстві: психологічний аспект. Київ: Світич, 2004. 304 с.
33. Кононко О. Л., Гавриш Н. В. Естетичне виховання дошкільників у процесі ознайомлення з мистецтвом. *Дошкільне виховання*. 2012. № 5. С. 9–13.
34. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посібн. К.: Кондор, 2006. 200 с.
35. Кримський С. Б. Проєкт і проєктування у сучасній цивілізації. Київ : Департамент, 2003. 500 с.
36. Кузьменко Н. М. Формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку засобами проєктної діяльності. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 13-15 травн. 2021 р.). URL: https://drive.google.com/file/d/1izSd5_C9OMaJXRfTnEh7vLH5dYWq9g-j3/view (дата звернення 24.10.2025).
37. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2–6 років «Кольорові долоньки». Харків : Видавництво «Ранок», 2008. С. 5.
38. Лобова О.В., Шинкаренко М. О. Зміст і структура мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку. URL: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2024.93> (дата звернення: 11.02.2025).
39. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення: Навч. посібн. К.: ЕксОб, 2006. 304 с.
40. Матвієнко С. Художня праця та основи дизайну : навч. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
41. Мистецтво. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. С. 380-381.
42. Моляко В. О. Психологія творчості. Київ: Освіта, 2006. С. 87–102.

43. Моляко В.О. Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів. URL: <https://surl.lt/cgkddu> (дата звернення: 19.10.2025).

44. Новоселецька І. Е. Вплив мистецтва на розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових мистецьких навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2017. № 3.2 (43.2). С. 98-101.

45. Одерій Л., Роздимаха А. Розвиток художніх та естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного та соціального супроводу дитини на ранніх етапах соціалізації*. Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ, 2010. Спецвип. 4, Ч. 1. С. 217–222.

46. Одерій Л., Роздимаха А. Розвиток художніх та естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного та соціального супроводу дитини на ранніх етапах соціалізації*. Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ, 2010. Спецвип. 4, Ч. 1. С. 217–222.

47. Піроженко Т. О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 16.

48. Піроженко Т.О. Життєдіяльність дитини як цікава та змістовна подія. *Дошкільне виховання*. 2006. № 9. С. 8–13

49. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім.М. Гоголя, 2017. 163 с.

50. Половіна О. А. Артосвіта дошкільників: технологія образотворення в дії. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 3. С. 34–39.

51. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 3–8.

52. Половіна О. Емоційно-зорієнтована модель мистецької освіти як складник освітнього процесу дитячого садка. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347>) (дата звернення: 11.02.2025).

53. Половіна О. І. Розвиток творчої самостійності дошкільників у процесі художньої діяльності. Київ: ІПП НАПН України, 2018. С. 58–72.

54. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити. *Вихователь – методист дошкільного закладу*. 2019. №1. С.15–18.

55. Половіна О. Мистецька освіта дошкільнят: свобода, творчість, інтеграція. *Дошкільне виховання*. 2019. № 5. С. 3.

56. Половіна О. Мистецька освіта сьогодні: синтез підходів. *Дошкільне виховання*. 2019. №12. С. 3–8.

57. Половіна О. Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 9. С. 45–50.

58. Половіна О. Як побачити красу, або ознайомлюємо дітей зі світом мистецтва. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 4. С. 4–9.

59. Половіна О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey>. (дата звернення: 11.02.2025).

60. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підруч. 4-те вид., переробл. К. : Академія, 2018. 408 с.

61. Про освіту : Закон України від 05.09.2017.2020 № 2145-VIII. Дата оновлення 24.06.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.08.2025).

62. Професійна освіта: Словник: навч.посіб./уклад. С.У. Гончаренко та ін., за ред. Н.Г. Ничкало. Київ, 2000. 380 с.

63. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

64. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

65. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
66. Словник української мови: в 11 т. Т. 4. / ред. колег. І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.
67. Сухорукова Г. В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.
68. Тимохович С. Креативні підходи до створення розвивального середовища. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 12. С. 30–35.
69. Токаренко Н. М. Метод проєктів як ефективний засіб організації розвивально-пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. URL: http://roippro.pl.ua/otmz/kruglyj_stol/3.pdf. (дата звернення: 19.12.2020).
70. Українська мала енциклопедія : у 8-ми т. Т. 8. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес : Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1960. С. 1884–1885.
71. Федорович А. В. Мистецько-творча компетентність дошкільника як педагогічна проблема. URL: <https://surl.li/itnyzb> (дата звернення: 11.02.2025).
72. Формування художньо-продуктивної компетенції дітей дошкільного віку: метод. посіб. / упоряд. Т. М. Корж, М. Д. Нельзіна, А. М. Батуринець. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 113 с.
73. Чен Н. В. Художньо-естетичний розвиток старших дошкільників. *Образотворча діяльність: посібн. Х.*: Вид. група Основа, 2012. 95 с.
74. Шевцова О.А. Організація пізнавальної діяльності в ДНЗ. Харків : Основа, 2009. 282 с.
75. Шевчук А. Мистецька освіта дітей: традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 20–23.
76. Шишак А. М., Руденський Р. Є., Чайка В. М. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї в контексті формування мистецько-творчої

компетентності дошкільників. *Суспільство та національні інтереси*: журнал. 2025. № 9(17) 2025 С. 426–437. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-426-437](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-426-437) (дата звернення: 11.09.2025).

77. Шульга Л. М. Формування мистецько-творчої компетентності: методичні аспекти. *Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2021/2022 навчальному році*: метод. рекомендації: у 3-х ч. Ч. III. / відп. ред. О. Варецька, ред.-упор. О. Байер. Запоріжжя : Статус, 2021. С. 50–67.

78. Щербина Н. Пізнавальна самостійність дітей старшого дошкільного віку як основа розвитку їх творчості в художній праці. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія*: зб. наук. пр. Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 13. С. 121–126.

79. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер.: О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2019. 488 с.

80. Янцур Л. А. Види образотворчої діяльності та їх взаємозв'язок. *Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі* / За заг. ред. Г. В. Сухорукової. С. 149–165.

ДОДАТКИ

АНКЕТА ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ***«Готовність педагогів до формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників»***

Мета: з'ясувати рівень обізнаності, професійної підготовки та ставлення вихователів до організації мистецько-творчої діяльності дітей. Анкетування є анонімним. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

1. Ваш педагогічний стаж:

до 3 років   3–10 років   понад 10 років

2. Освіта:

середня спеціальна   вища   підвищення кваліфікації з напрямом «мистецька освіта»

3. Чи маєте ви додаткову підготовку (курси, тренінги, майстер-класи) з художньо-естетичного розвитку дітей? так   ні

Якщо так, вкажіть, які саме:

---

4. Як ви оцінюєте роль мистецтва у розвитку дитини дошкільного віку?

надзвичайно важливу   важливу   другорядну   важко відповісти

5. Чи вважаєте ви, що формування мистецько-творчої компетентності є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти?

так   частково   ні

6. Які види мистецької діяльності найчастіше використовуєте у роботі з дітьми?

малювання   ліплення   аплікація   музика і спів   театралізація   інше: _____

7. Що, на вашу думку, найбільше впливає на розвиток творчості у дітей?

- власний приклад педагога   середовище групи   ігрова діяльність
 систематичні заняття   інше:
-

8. Як часто ви проводите заняття або ігрові форми, спрямовані на розвиток художньої творчості дітей?

- регулярно   епізодично   рідко   не проводжу

9. Чи знайомі ви з поняттям *«мистецько-творча компетентність дошкільника»*?

- так, добре розумію зміст   частково знайомий(а)   не знайомий(а)

10. Які методи ви найчастіше застосовуєте для розвитку творчості дітей?

- спостереження за творами мистецтва
 ігрові творчі завдання
 інтегровані заняття
 колективні творчі проекти
 інше: _____

11. Чи вважаєте ви, що маєте достатні знання і навички для розвитку мистецько-творчої компетентності дітей? так   частково   ні

12.3 якими труднощами ви найчастіше стикаєтесь під час організації мистецької діяльності?

- нестача матеріалів   недостатня кількість методичних рекомендацій
 низький інтерес дітей   відсутність власної підготовки   інше:

13. Яку методичну або практичну допомогу ви вважаєте найбільш необхідною?

- консультації фахівців
 майстер-класи
 забезпечення матеріалами

обмін досвідом з колегами

інше: _____

14. Як ви особисто розумієте поняття «творча дитина»?

---

15. Що, на вашу думку, є найважливішим для розвитку мистецьких здібностей у дошкільників?

Дякуємо за участь в анкетуванні!

Бесіда-інтерв'ю «Моє улюблене мистецтво»

Мета: виявити рівень зацікавленості та емоційного ставлення дітей старшого дошкільного віку до різних видів мистецтва (музики, живопису, танцю, театру); визначити, які форми мистецької діяльності викликають у них найбільше задоволення, а також виявити уявлення дітей про сутність мистецтва.

Завдання:

1. З'ясувати, які види мистецтва дитина впізнає та відрізняє.
2. Виявити, який вид мистецтва є для неї найцікавішим і чому.
3. Визначити характер емоційного відгуку дитини на мистецькі твори.
4. Простежити рівень уміння дитини висловлювати власну думку, естетичні судження та асоціації, пов'язані з мистецтвом.

Матеріали та обладнання:

- репродукції відомих картин (2–3 приклади);
- короткі аудіофрагменти музичних творів різного настрою (веселий, спокійний, сумний);
- світлини або ілюстрації сцен із театральних постановок, танців;
- альбом для нотаток або картка спостереження вихователя.

Процедура проведення:

Бесіда проводиться індивідуально у спокійній, доброзичливій атмосфері.

Тривалість – 10-15 хвилин.

Вихователь підтримує розмову у вільній, діалогічній формі, спонукаючи дитину висловлювати власні думки, не оцінюючи правильність відповідей.

Орієнтовний зміст запитань:

1. Чи любиш ти малювати / слухати музику / танцювати / грати у театр?
2. Який вид мистецтва тобі подобається найбільше? Чому саме цей?
3. Що ти відчуваєш, коли малюєш (слухаєш музику, дивишся виставу)?
4. Як ти думаєш, для чого люди створюють картини, пишуть музику або грають у театрі?

5. Чи хотів(ла) би ти сам(а) навчитися малювати, співати, танцювати або виступати на сцені?
6. Які кольори, звуки або рухи здаються тобі найкрасивішими?
7. Покажи, будь ласка, картину (або музику), яка тобі найбільше сподобалася. Чим саме вона гарна?

Критерії оцінювання:

Рівень	Характеристика відповідей
Високий	Дитина активно бере участь у бесіді, чітко розрізняє види мистецтва, виявляє щирий інтерес, самостійно висловлює думки й почуття, пояснює свої уподобання, використовує елементи художньої лексики.
Середній	Дитина впізнає окремі види мистецтва, проявляє вибірковий інтерес, відповідає коротко, потребує уточнюючих запитань, емоційний відгук помірний.
Низький	Дитина не виявляє стійкого інтересу, плутає або не називає види мистецтва, не може пояснити свої почуття, відповіді одноманітні або байдужі.

Методика «Незакінчені речення»

Орієнтовний зміст незакінчених речень:

1. Я люблю малювати, бо...
2. Коли я співаю, я відчуваю...
3. Мені цікаво, коли ми...
4. Коли я бачу гарну картину (або слухаю музику), я...
5. Я радію, коли мою роботу...
6. Мені подобається, коли вихователь (або друзі) кажуть, що моя робота...
7. Найбільше я люблю створювати...
8. Я засмучуюсь, коли в мене не виходить..., тому що...
9. Якщо б я міг(могла), я б намалював(ла)...
10. Мистецтво для мене – це...

Оцінювання результатів:

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина із задоволенням завершує речення, відповіді емоційно забарвлені, конкретні, щирі. Виявляє яскравий інтерес до творчості, описує власні почуття, мотиви діяльності, виражає гордість за свої результати.
Середній	Відповіді короткі, менш емоційні, іноді повторюють почуті фрази. Дитина демонструє помірний інтерес до творчості, емоції не завжди усвідомлює, потребує стимулюючих запитань.
Низький	Відповіді формальні або відсутні, дитина не виявляє емоційного відгуку, не розуміє, чому їй подобається або не подобається творчість, демонструє байдужість чи невпевненість.

Методика вибору емоційних картинок «Як ти відчуваєшся, коли твориш?»

Карта фіксації результатів методики «Вибір емоційних картинок “Як ти відчуваєшся, коли твориш?”»

№	Вид мистецької діяльності	Вибрана емоційна картинка	Емоція (назва)	Обґрунтування дитини («Чому?»)	Оцінка рівня (високий / середній / низький)	Примітки вихователя
1	Малювання					
2	Спів					
3	Ліплення					
4	Театр / танець					

Оцінювання результатів:

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина обирає картинки із позитивними емоціями (радість, захоплення, інтерес), пояснює свій вибір, описує, що їй подобається творити, демонструє яскравий емоційний відгук.
Середній	Вибір переважно нейтральних або змішаних емоцій (спокій, байдужість, легке задоволення). Дитина коротко пояснює свій вибір, іноді вагається, може назвати як позитивні, так і негативні почуття.
Низький	Дитина обирає картинки з негативними емоціями (сум, роздратування, байдужість), не може пояснити свій вибір або відповідає формально, проявляє відсутність емоційного залучення до творчості.

Діагностична бесіда «Світ мистецтва»

Орієнтовний зміст бесіди:

1. Ознайомлення з видами мистецтва

- Подивись, будь ласка, на ці картинки. Як ти думаєш, що це – картина, пісня чи вистава?
- Які види мистецтва ти знаєш?
- Що робить художник (музикант, актор, танцюрист)?

2. Розуміння змісту творів

- Що ти бачиш на цій картині? Який тут настрій?
- Як ти думаєш, чому художник використав саме такі кольори?
- Яка ця музика – весела, тиха, сумна? Що ти уявляєш, коли її слухаєш?

3. Власне ставлення до мистецтва

- Чи подобається тобі малювати (співати, танцювати, грати в театр)?
- Які кольори (звуки, рухи) тобі найбільше подобаються?
- Який твір мистецтва запам'ятався тобі найбільше і чому?

4. Елементи оцінювання

- Як ти вважаєш, що робить картину (або музику) гарною?
- Якщо б ти міг(могла) щось змінити у цій картині, що б це було?

Критерії оцінювання рівнів знань:

Рівень	Характеристика відповідей
Високий	Дитина правильно називає кілька видів мистецтва, розрізняє їх за змістом і засобами виразності, емоційно відгукується на твори, самостійно висловлює думки та оцінює красу.
Середній	Дитина називає окремі види мистецтва, частково розуміє їх відмінності, відповіді короткі, емоційність помірна, судження поверхові, але логічні.

Низький	Дитина не розрізняє видів мистецтва, відповідає формально або невиразно, не виявляє емоційного відгуку, не може пояснити власні почуття чи судження.
----------------	--

Тест-гра «Відгадай, про яке мистецтво йдеться»

Орієнтовний зміст запитань / завдань:

1. Це мистецтво можна слухати. У ньому є звуки, мелодії, ритм. (Музика)
2. Це мистецтво можна побачити на сцені. Люди перевтілюються в інших героїв. (Театр)
3. У цьому мистецтві художник користується фарбами, пензликом, олівцем. (Живопис)
4. Це мистецтво можна танцювати. Його мова — рухи тіла. (Танець)
5. Це мистецтво створює гарні будинки, мости, храми. (Архітектура)
6. У ньому роблять красиві речі з глини, дерева, тканини. (Декоративно-ужиткове мистецтво)
7. Це мистецтво часто звучить у фільмах і допомагає передати настрій. (Музика)
8. Актори, сцена, костюми — що це? (Театр)
9. Який вид мистецтва ти хотів би спробувати сам? (Відкрите запитання для оцінки інтересу)

Критерії оцінювання:

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина впевнено розпізнає більшість видів мистецтва, пояснює свій вибір, правильно визначає засоби виразності (звук, колір, рух), виявляє зацікавлення.
Середній	Дитина розпізнає частину видів мистецтва, іноді плутається, потребує допоміжних запитань, пояснює коротко.
Низький	Дитина не може визначити вид мистецтва або дає випадкові відповіді, не розуміє сутності творчої діяльності, байдужа до теми.

Методика «Порівняй дві картини»

М. Пимоненко

Є. Гапчинська

Орієнтовний зміст запитань:

1. Подивись уважно на ці дві картини. Що на них зображено?
2. Чим ці картини схожі між собою? (сюжет, кольори, настрої, розмір тощо)
3. А чим вони відрізняються? (пора року, кольорова гама, кількість предметів, вираз обличчя, настрої тощо)
4. Яка з картин тобі подобається більше? Чому саме ця?
5. Які кольори переважають на першій картині? А на другій?
6. Яка з них веселіша / спокійніша / сумніша?
7. Як ти думаєш, що хотів показати художник у кожній з них?
8. Як би ти назвав(ла) ці картини?

Критерії оцінювання:

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина уважно розглядає обидві картини, самостійно знаходить 3–4 і більше спільних та відмінних ознак, пояснює свій вибір, використовує художні терміни (колір, настрій, композиція), виявляє емоційне ставлення.
Середній	Дитина помічає 1–2 подібності або відмінності, відповіді короткі, часто потребує допоміжних запитань, пояснення поверхові, але логічні.
Низький	Дитина не може знайти відмінності між картинами, відповіді односкладові або випадкові, не виявляє емоційного відгуку.

Творчі завдання-імпровізації

Мета: стимулювати творчий потенціал дітей, їхню здатність до імпровізації та самовираження у мистецькій діяльності, застосовуючи набуті знання, розвиваючи уяву, емоційно-естетичне ставлення та творчу активність.

Завдання:

1. Включити дітей у діяльність, де вони можуть самостійно формулювати художній задум («що хочу зробити») та вибирати засоби його реалізації.
2. Розвивати здатність застосовувати знання про кольори, форми, звук, рух тощо у творчому вираженні.
3. Стимулювати імпровізацію і варіативність – дозволити дітям створювати не стандартні, а «власні» художні образи.
4. Формувати у дітей емоційне ставлення до власної творчості – відчуття задоволення, радості, задоволення процесом створення.

Матеріали:

- аркуші паперу форматів А3/А4;
- фарби, олівці, воскові крейди, пензлики, різноманітні матеріали (папір, тканина, нитки) – для малювання, аплікації;
- музичний супровід (за потребою) – короткі уривки музики;
- картки-підказки або тематичні назви завдань;
- місце для вільної творчості (матеріали, простір, стимул).

Процедура проведення:

1. Педагог оголошує тему-завдання (наприклад: «Моє настрій у кольорах»).
2. Діти отримують час (10–15 хв) для створення власного образу на обрану тему. Педагог стимулює, але не диктує – «Яким кольором ти передаси свій настрій?», «Як би ти намалював звук дощу?»
3. По завершенні діти демонструють свої роботи, обговорюють (за бажанням): «Що ти створив(ла)? Чому вибрав(ла) такі фарби/форми? Які відчуття викликає твоя робота?»

4. Педагог фіксує результати: активність дитини, самостійність, оригінальність задуму, застосування засобів виразності.

Орієнтовні теми-завдання:

- «Мое настрої у кольорах» – дитина малює фарбами, використовуючи кольори для передачі емоцій.
- «Музика у фарбах» – після прослуховування уривка музики, дитина створює малюнок, як ця музика могла би виглядати.
- «Намалюй, як звучить дощ» – дитина уявляє звук дощу і передає його у графіці чи кольорі.
- Додатково: «Якби я був художником музики», «Танець фарб», «Мій улюблений звук – картина».

Критерії оцінювання:

Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Самостійність задуму	Дитина сама формулює ідею, вибирає засоби	Дитина частково підказана, має ідею, потребує допомоги	Дитина виконує підказану ідею або копіює
Оригінальність	Використовує нестандартні рішення, експериментує	Є елементи самостійного рішення, але частіше традиційні форми	Робота схожа на шаблон, мало індивідуальності
Застосування засобів виразності	Чіткий вибір кольорів, ліній, форми, зв'язок з темою	Засоби виразності присутні, але менш осмислені	Мінімальне використання засобів, виконано формально
Емоційне ставлення	Дитина демонструє задоволення,	Дитина задоволена, але мало аргументує	Дитина не показує

	пояснює свої почуття		ентузіазму, невпевнена
--	-------------------------	--	---------------------------

Орієнтовні показники для спостереження:

1. **Інтерес до діяльності:** бажання брати участь, ініціатива, зосередженість.
2. **Самостійність і організованість:** уміння планувати дії, вибір матеріалів, послідовність роботи.
3. **Творчий підхід:** використання нестандартних рішень, експериментування з кольором, формою, композицією.
4. **Емоційне ставлення:** настрій, задоволення від процесу, реакції на успіх або помилки.
5. **Комунікативна активність:** взаємодія з педагогом і однолітками у процесі творчості.
6. **Результат діяльності:** цілісність, охайність, відповідність задуму, виразність образу.

Критерії оцінювання рівнів прояву творчої активності:

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина працює з інтересом, самостійно обирає матеріали, кольори, композицію, демонструє творчу ініціативу, емоційно залучена, результат оригінальний та цілісний.
Середній	Виявляє помірний інтерес, діє частково самостійно, іноді потребує допомоги, робота достатньо виразна, але менш оригінальна.
Низький	Виявляє байдужість, потребує постійної підтримки, працює без емоційного залучення, результат одноманітний або невиразний.

Методика «Колективна композиція»

Мета: сприяти розвитку творчої співпраці, колективного мислення та комунікативних умінь дітей через спільну художню діяльність; формувати вміння узгоджувати власний задум із загальним задумом групи, виражати індивідуальність у межах спільного мистецького простору.

Завдання:

1. Розвивати у дітей відчуття спільності, колективної відповідальності за результат художньої роботи.
2. Формувати навички взаємодії, планування, розподілу ролей у процесі творчої діяльності.
3. Стимулювати імпровізацію, фантазію та емоційне самовираження у створенні спільного художнього образу.
4. Розвивати естетичне сприймання, уяву, почуття кольору, композиції, ритму, пропорцій.

Матеріали:

- великий аркуш ватману або фліпчарт-паперу;
- фарби, олівці, фломастери, кольоровий папір, клей, ножиці;
- природні матеріали (листя, гілочки, пісок, тканина – за бажанням);
- тематика роботи («Наше місто майбутнього», «Квітуча планета», «Ми – діти миру», «Казковий ліс», «Свято дружби» тощо).

Процедура проведення:

1. Мотиваційний етап. Педагог пропонує дітям тему, обговорює з ними зміст майбутньої композиції: «Що ми зобразимо разом?», «Хто що хотів би додати?».
2. Планування. Діти спільно обговорюють, як буде виглядати композиція: де розташувати головні об'єкти, якими матеріалами користуватися, хто за що відповідає.
3. Творчий етап. Виконання колективної роботи. Педагог стежить за взаємодією дітей, допомагає узгоджувати дії, підтримує ініціативу, але не

нав'язує готових рішень.

4. Рефлексія. Обговорення результату: «Що вдалося?», «Що було найцікавішим?», «Як ви допомагали один одному?», «Який у нас вийшов настрій на малюнку?».

Орієнтовні теми колективних композицій:

- «Наш дитячий садок мрії»
- «Квіткова країна»
- «Звірі в лісі»
- «Пори року»
- «Україна єдина»
- «Свято фарб»

Критерії оцінювання:

Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Участь у спільній роботі	Активно долучається, ініціює ідеї, взаємодіє з іншими, допомагає одноліткам	Працює у складі групи, виконує завдання, але без вираженої ініціативи	Пасивний учасник, виконує лише підказані дії
Комунікація та співпраця	Виявляє вміння домовлятися, слухати, погоджувати рішення	Частково співпрацює, іноді конфліктує, потребує допомоги педагога	Не враховує думку інших, працює відокремлено
Творчий внесок	Має власну ідею, вносить	Виконує запропоновану	Виконує дії без розуміння

	оригінальні деталі, дотримується загального задуму	частину роботи, іноді проявляє ініціативу	загального задуму
Емоційно-естетичне ставлення	Працює із задоволенням, переживає радість спільної творчості	Процес приємний, але реакції менш виражені	Не виявляє емоційного інтересу

Інтерпретація результатів:

- **Високий рівень** – дитина активно залучається до колективної творчості, проявляє ініціативу, вносить ідеї, співпрацює з іншими, отримує задоволення від процесу.
- **Середній рівень** – бере участь у роботі, але потребує організаційної підтримки педагога; прояви творчості обмежені.
- **Низький рівень** – дитина пасивна, не співпрацює з однолітками, діє формально, без емоційного залучення.

Методика «Аналіз дитячих художніх робіт»

Мета: визначити рівень сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку через вивчення продуктів їхньої художньої діяльності (малюнків, аплікацій, ліплення тощо). Методика дозволяє виявити знання, уміння, емоційне ставлення, самостійність, оригінальність та загальний естетичний розвиток дитини.

Завдання:

1. Оцінити якість художніх робіт дітей відповідно до основних критеріїв мистецько-творчої компетентності.
2. Виявити рівень розвитку уяви, емоційного ставлення, творчої ініціативи.
3. Простежити, як діти застосовують набуті знання з мистецтва у власній діяльності.
4. Визначити індивідуальні особливості художнього мислення та виразності.

Об'єкт аналізу:

Малюнки, аплікації, ліплення, колективні композиції, виконані дітьми у процесі занять, самостійної або ігрової діяльності.

Матеріали:

- портфоліо дитячих робіт;
- зошити чи альбоми з малюнками;
- стенди із тематичними виставками («Моє літо», «Світ казок», «Україна чарівна» тощо);
- індивідуальні картки оцінювання.

Процедура проведення:

1. Вихователь (або дослідник) добирає по 3–5 робіт кожної дитини, що відображають різні теми та техніки.
2. Аналіз здійснюється за комплексом показників, які відображають як естетичний, так і когнітивно-діяльнісний компонент.
3. Кожна робота оцінюється за чіткими критеріями, визначеними за трьома рівнями (високий, середній, низький).

4. Результати фіксуються в картці спостереження й порівнюються з попередніми етапами розвитку.

Критерії та показники аналізу:

Критерій	Показники	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Художня виразність	використання кольору, композиція, передача руху, емоцій	Яскраве, гармонійне поєднання кольорів, цілісність образу, передача настрою	Використання кольорів правильне, але не завжди виразне	Бідна палітра, одноманітність, невпевнені лінії
Оригінальність у задумі	самостійність у виборі теми, новизна, фантазія	Самостійна тема, творчі деталі, образність	Частково самостійна робота, повторення знайомих мотивів	Копіювання зразка, відсутність власних елементів
Технічна майстерність	володіння матеріалами та технікою	Впевнене володіння матеріалами, точність рухів, акуратність	Невеликі помилки у виконанні, не завжди охайно	Недостатнє володіння технікою, невпевнені рухи
Емоційно-естетичне ставлення	ставлення до роботи, бажання створювати,	Виявляє позитивні емоції, прагне до досконалості	Процес цікавий, але без глибоких переживань	Байдужість, незацікавленість, виконання формальне

	радість від процесу	і, пояснює вибір		
--	------------------------	---------------------	--	--